

Хмельницький національний університет
 Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
 Освітній рівень

на тему: Фінансове посередництво банків на фінансовому ринку: суть та перспективи розвитку за матеріалами АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС.019018.01.01.00

Виконав: студентка II курсу, група ФБСмз-19-1 _____ М.Г. Авраменко
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Керівник: д-р. екон. наук, професор _____ Р.С. Квасницька
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Нормоконтроль _____
Підпис, дата Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав.кафедри

д-р. екон. наук, професор _____ Н. А. Хрущ
Підпис, дата Ініціали, прізвище

_____ 2020 р.

Хмельницький 2020

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Загальнотеоретичні засади фінансового посередництва на фінансовому ринку	9
1.1 Суть, функції та види фінансового посередництва	9
1.2 Банки як основні фінансові посередники фінансового ринку	19
2 Аналітичні характеристики діяльності банків як фінансових посередників на фінансовому ринку України	34
2.1 Аналіз тенденцій розвитку банківського посередництва на фінансовому ринку України за 2016-2019 роки	34
2.2 Діяльність АТ «КБ «ПриватБанк»: напрями здійснення та аналіз фінансово-майнового забезпечення за 2017-2019 роки	44
3 Напрями розвитку діяльності банків на фінансовому ринку України	59
3.1 Дослідження тенденцій розвитку фінансових інновацій на фінансовому ринку в умовах поширення процесів цифровізації економіки	59
3.2 Розвиток фінансового посередництва на основі вдосконалення державного регулювання інновацій банківських послуг	67
Висновки	76
Список використаних джерел	81

Вступ

Актуальність теми. Ефективне функціонування фінансового ринку на сучасному етапі розвитку економіки в Україні значною мірою залежить від діяльності фінансових посередників, що виступають ключовими фігурами як щодо здійснення операцій з купівлі-продажу фінансових ресурсів, так і щодо забезпечення можливостей їх здійснення. Основне призначення фінансових посередників визначається їх спроможністю забезпечити фінансування економічної діяльності та ефективний перерозподіл капіталу в суспільстві. Тому, для національного фінансового ринку важливою є активізація діяльності фінансових посередників у формуванні інвестиційно спрямованої економіки. В Україні серед фінансових посередників ключову роль відіграють банки, адже саме банки виконують комплекс з трьох базових операцій фінансового посередника (депозитних, кредитних і розрахункових), які, своєю чергою, створюють первинну сферу банківської діяльності. Акумуляуючи значні обсяги коштів, банки як фінансові посередники є потужним джерелом інвестицій в економіку України, що розвивається досить стрімкими темпами. Таким чином, розвиток діяльності банків - посередників фінансового ринку є необхідною передумовою розвитку інших секторів економіки країни, а тому дослідження фінансового посередництва банків на національному фінансовому ринку сьогодні актуалізується як ніколи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми розвитку фінансового посередництва приділяють велику увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, питання формування теоретичних засад розвитку фінансового посередництва висвітлені в працях таких авторів, як: В.В.Зимовець, С.П.Зубик, А.В.Канаєв, Р.С. Квасницька, В.В. Коваленко, Л.В.Кузнєцова, І.М.Лазепко, В.І.Міщенко, А.М.Мороз, С.В.Науменкова, І.І.Рекуненко, С.В.Черкасова, А.І.Щетинін; питання регулювання та нагляду за фінансовими посередниками досліджували Г.Р.Балянт, М.П.Гойванюк,

М.І.Звєряков, Л.В.Конопатська, О.В.Лук'янець, К.Є.Раєвський, М.І.Самсонов. Теоретичним і методологічним аспектам розвитку фінансового посередництва в зарубіжних країнах присвячено праці Р.Л.Акоффа, Д.Бойда, Дж.М.Кейнса, Ф.С.Мишкіна, М.Портера, Ю.В.Рожкова, П. Роуза, А.Томпсона, Ф.Труссарда, М. Хана, Г. Хоггарта, М. Чіхака, С. Шарпа. Однак, розвиток сучасного вітчизняного фінансового ринку свідчить про необхідність уточнення концептуальних положень фінансового посередництва, посилення їх конкурентних позицій і реорганізацію системи регулювання та нагляду. Реформування фінансового ринку потребує комплексного підходу, пошуку нових шляхів посилення конкурентних переваг вітчизняних фінансових посередників у країні в цілому.

Метою дипломного дослідження є поглиблення теоретико-методичних і практичних основ функціонування банків – фінансових посередників на фінансовому ринку та пошук напрямів удосконалення їх удосконалення в сучасних умовах розвитку ринкових відносин.

Відповідно до мети дипломного дослідження було сформульовано такі завдання:

- визначити суть, функції та види фінансового посередництва;
- розглянути роль банків як основних фінансових посередників фінансового ринку;
 - проаналізувати тенденції розвитку банківського посередництва на фінансовому ринку України за 2016-2019 роки;
 - дати характеристику діяльності АТ «ПриватБанк» та проаналізувати її фінансово-майнового забезпечення за 2017-2019 роки;
 - дослідити тенденції розвитку фінансових інновацій на фінансовому ринку в умовах поширення процесів цифровізації економіки;
 - визначити напрями розвитку фінансового посередництва на основі вдосконалення державного регулювання інновацій банківських послуг.

Предметом дипломної роботи є теоретичні, методичні та практичні засади діяльності банків як фінансових посередників на фінансовому ринку в Україні.

Об'єктом дипломної роботи є посередницька діяльність АТ «КБ «ПриватБанк» на національному фінансовому ринку.

Методи дослідження. Фундаментальні та прикладні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців – основа дипломної роботи, у процесі якої було використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме: для систематизації понятійного апарату – метод наукових абстракцій; при дослідженні закономірностей розвитку банків як фінансових посередників – методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції; при обґрунтуванні потреби реформування системи регулювання та нагляду за фінансовим ринком – методи логічного узагальнення, порівняння, групувань, вибірок.

Інформаційну базу дослідження становлять фінансово-статистичні дані Національного банку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (до 01.07.2020 р.), Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби статистики України, звітні дані АТ «ПриватБанк», публікації періодичних видань, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів.

Наукову новизну дипломної роботи визначають положення щодо удосконалення підходів до розкриття функціональних особливостей діяльності фінансових посередників, які згруповано за ієрархічними рівнями економіки. Згруповані таким чином функції фінансових посередників найбільш вдало відображають призначення фінансових посередників як на рівні держави, так і на рівні населення та окремих суб'єктів господарювання (індивідуальних інвесторів).

Апробація результатів дослідження. Участь у конференціях:

- XIX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми планування в ринкових умовах» (25-27 вересня 2020 р., м. Хмельницький);

- V Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів» (6 листопада 2020 р., м. Хмельницький);

- Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (12 листопада 2020 р., м. Хмельницький);

- XV міжнародна науково-практична конференція «Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України» (26 листопада 2020 р., м. Хмельницький).

Публікації. Найважливіші положення та результати дипломного дослідження знайшли відображення у 1 науковій праці загальним обсягом 0,4 друк. арк.

1 Загальнотеоретичні засади фінансового посередництва на фінансовому ринку

1.1 Суть, функції та види фінансового посередництва

Розвиток ринкової економіки неможливий без ефективно діючого фінансового ринку, на якому акумулюються, розподіляються та перерозподіляються тимчасово вільні кошти, трансформуючись у позичковий та інвестиційний капітали, що спрямовуються в різні галузі економіки. На фінансовому ринку діє багато учасників, проте найбільш активними з них є фінансові посередники, які професійно опосередковують рух фінансових ресурсів. Для визначення ролі фінансових посередників на фінансовому ринку необхідно детально дослідити поняття «фінансовий ринок». Відсутнє єдине розуміння цієї фінансової категорії.

Так, за фінансово-економічними словниками «фінансовий ринок» - це:

- ринок позикових капіталів, який є системою економічних відносин, що забезпечує акумуляцію вільних коштів, перетворення їх у позиковий капітал і його перерозподіл між учасниками суспільного відтворення; сукупність фінансових інститутів, що скеровують потік коштів від власників заощаджень до позичальників [16, с.396-397];

- ринок, на якому здійснюється взаємообмін капіталами і кредитами у масштабах національної та транснаціональної економік [60, с.431].

Якщо звернутись до думок науковців щодо суті фінансового ринку, то при визначенні цього поняття авторами використовуються такі узагальнюючі категорії як: механізм, економічний простір (середовище), ринок (місце купівлі-продажу), відносини (сукупність відносин) (обмінно-перерозподільчі, економічні, специфічні економічні), система відносин (економічних, грошових,

економічних та правових, економіко-правових) та складова частина інфраструктури фінансової системи.

Виходячи з власного обґрунтування поняття «ринок», поданого вище, на нашу думку найбільш доцільним при характеристиці суті фінансового ринку є використання такої узагальнюючої категорії як система економічно-правових відносин. Адже саме системність економічно-правових відносин покупців і продавців на ринку забезпечує можливість прослідковування прямих та зворотніх зв'язків при формування попиту та пропозицій.

Також зазначимо, що визначення фінансового ринку різних авторів містять і різний підхід до об'єкту купівлі-продажу. Так у визначеннях зустрічаються у якості об'єкту купівлі-продажу фінансові ресурси; фінансові активи; ресурси; фінансові інструменти; фінансові фонди; вільні кошти (грошові кошти) і цінні папери .

Звичайно найбільш широким як об'єкт купівлі-продажу на фінансовому ринку таке поняття як «ресурс», яке розглядається як кошти, запаси, можливості, джерела чого-небудь (наприклад, фінансові, економічні, матеріальні тощо) [16, с.388]. Однак, саме специфіка економічно-правових відносин фінансового ринку спонукає до конкретизації виду ресурсів, а саме фінансових ресурсів, які представляють собою сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів підприємництва і є джерелом їх розвитку. Передача в користування фінансових ресурсів на фінансовому ринку оформляється тим чи іншим фінансовим інструментом (цінними паперами, борговими цінними паперами тощо) [67, с. 10].

В свою чергу, права на отримання доходу на продані (вкладені) фінансові ресурси відображаються через фінансові активи, які виступають їх матеріальним відобразником. Отже, на нашу думку, саме фінансові ресурси є об'єктом купівлі-продажу на фінансовому ринку.

Вищевикладені позиції дають змогу зробити висновок про те, що фінансовий ринок – це система економічно-правових відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів під впливом попиту та

пропозиції на них, які попередньо сформовані в результаті їх розподілу та перерозподілу та уречевлені у відповідних фінансових активах на основі оформлення різними фінансовими інструментами.

Важливу роль у переміщенні фінансових ресурсів між учасниками фінансового ринку відіграють фінансові посередники. Посередницькі фінансові установи, акумулюючи й об'єднуючи заощадження індивідуальних власників, мають унікальну можливість використовувати їх в інтересах усього суспільства країни шляхом інвестування фінансових ресурсів у різні галузі економіки у вигляді довгострокових кредитів, участі в капіталі інших суб'єктів господарювання, активній діяльності на ринку цінних паперів. Згідно з Господарським кодексом України, фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням і перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями [13].

О. Бала пропонує розуміти під поняттям «фінансові посередники» такі «фінансові установи, які здійснюють спеціалізоване та універсальне обслуговування учасників ринку з приводу акумуляції вільних грошових коштів з метою отримання прибутку та задоволення потреб учасників фінансових відносин [3].

С. Черкасова дає таке визначення фінансового посередництва – «це діяльність з акумуляції та перерозподілу наявного у суспільстві вільного капіталу та реалізації фінансових операцій, що супроводжують ці процеси» [66, с.56]. Проте автор не визначає, які саме установи нададуть послуги з фінансового посередництва.

Ф. Мишкін вважає, що фінансове посередництво – це переміщення коштів від кредиторів до позичальників [36, с.44]. Таке бачення, на нашу думку, не зовсім повне, оскільки в цьому випадку увага зосереджується лише на боргових відносинах між інвесторами, фінансовими посередниками й позичальниками.

На думку В. Міловідова, фінансове посередництво – це діяльність, яка містить переміщення грошових ресурсів із традиційних чи малоефективних сфер використання в нові, більш ефективні, сфери шляхом залучення нових грошових ресурсів з урахуванням схильності власників заощаджень і створення «вторинних зобов'язань»; інформування інвесторів про методи ефективного використання ресурсів; управління ризиками, які притаманні різним активам; страхування різних видів ризику; спеціалізації операцій [38].

З погляду С. В. Герасимової, фінансові посередники – це сукупність фінансових установ (банки, страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди). Ці установи акумулюють кошти фізичних та юридичних осіб, зокрема шляхом випуску цінних паперів, а потім на комерційних засадах надають ці кошти позичальникам [2]

За визначенням В. Корнеєва, фінансове посередництво – це професійна діяльність банківських і небанківських фінансових установ щодо задоволення економічних потреб клієнтів шляхом надання їм відповідних фінансових послуг [28, с.12]. У цьому визначенні акцентується увага на поділі фінансових посередників на банківські й небанківські установи, що, на наш погляд, уточнює специфіку їх діяльності фінансових посередників.

На підставі проведеного аналізу наукової літератури, що присвячена науковим дослідженням сутності фінансового посередництва, стало можливим визначитися з такими основними концептуальними підходами до його трактування, як (рисунок 1.1):

- функціональний підхід, за якого підкреслюється кредита й інвестиційна спрямованість діяльності фінансових посередників на фінансовому ринку;

- інфраструктурний підхід, що характеризує фінансових посередників з позицій їх ролі як інфраструктурних підрозділів фінансового ринку;

- інституційний підхід, за якого визначається організаційний аспект фінансово-посередницької специфіки діяльності інститутів на різних сегментах фінансового ринку;

- спеціалізований підхід, згідно якого фінансові посередники розглядаються з позицій їх спеціалізації на ринку фінансових послуг;

- транзакційний підхід, що акцентує увагу на наданні фінансовими посередниками фінансових послуг із порівняно невисокими транзакційними витратами.

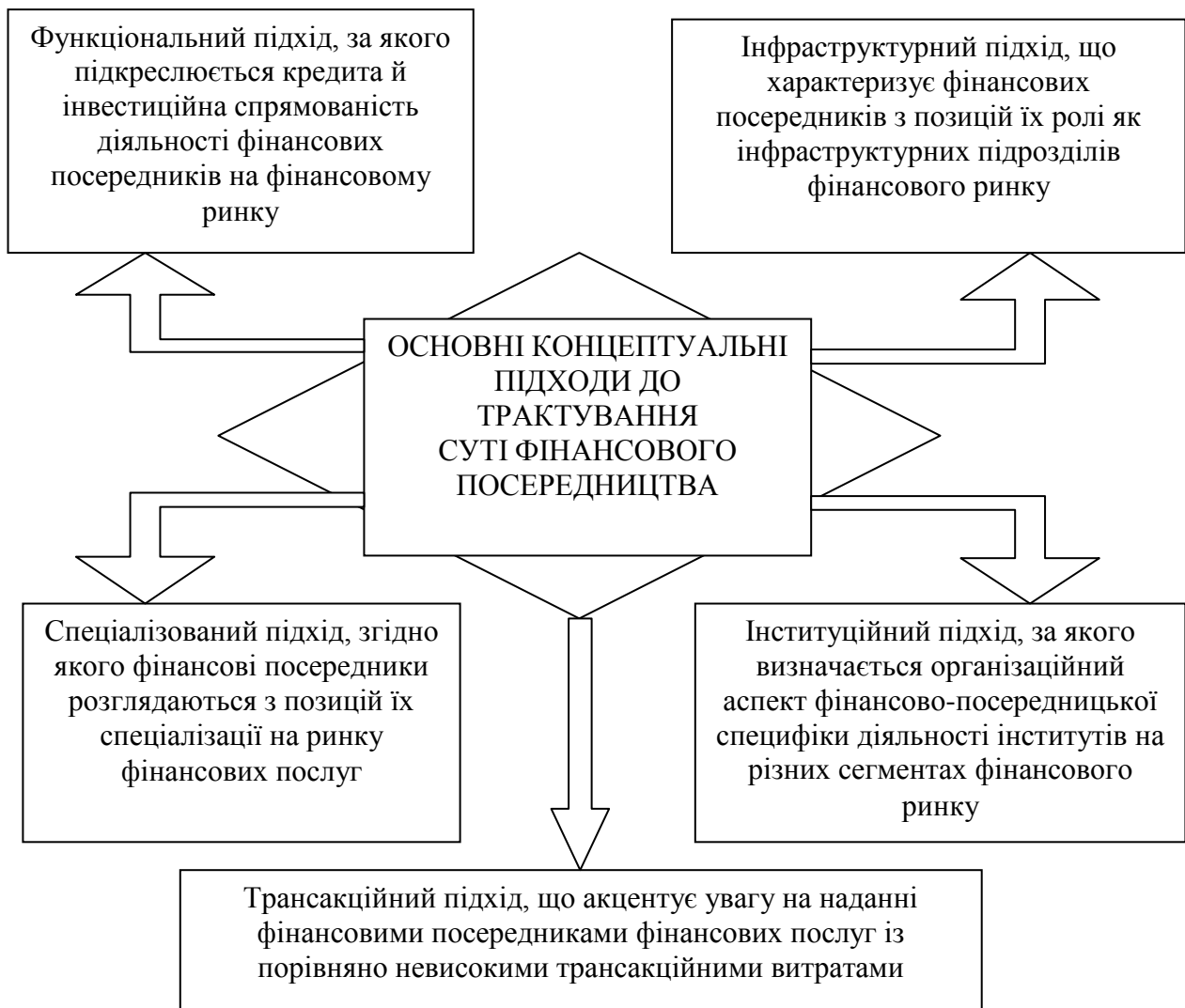

Рисунок 1.1 – Основні концептуальні підходи до трактування суті фінансового посередництва

Природу фінансового посередництва визначають за класифікацією самих фінансових посередників. Так, на сьогодні є сформованими декілька моделей поділу фінансових посередників на категорії, які відображають певні відмінності, що зумовлені, розбіжностями культурних особливостей та фінансових традицій різних країн, співвідношенням між частками різних посередників на фінансовому ринку (зокрема тим, яке місце у системі фінансового посередництва посідають банки як одні з найвагоміших суб'єктів фінансового ринку, наскільки дієву конкуренцію їм складають інші посередники), усталеною практикою ведення бізнесу, законодавчими обмеженнями тощо [52, с. 205]. Саме така неоднорідність ускладнює розробку єдиної класифікації, яка б максимально точно відображала особливості фінансових посередників у різних регіонах світу. Так, до прикладу, розрізняють такі моделі поділу фінансових посередників на категорії, як: американська, європейська й українська.

Американську класифікацію можна вважати функціональною, оскільки вона базується на розподілі фінансових посередників на категорії згідно з фінансовими послугами, які вони пропонують. За основу під час такого поділу беруться відмінності у виконуваних установами функціях (інвестиційна функція, функція захисту майнових прав, функція накопичення активів тощо).

Згідно з Європейською системою обліку, фінансові корпорації поділяються на такі сектори: валютно-фінансові установи; страхові компанії та пенсійні фонди; фінансові корпорації, окрім валютно-фінансових установ, страхових компаній та пенсійних фондів [27, с. 31]. Зокрема до валютно-фінансових установ належать суб'єкти, чия діяльність полягає у залученні депозитів від суб'єктів фінансової системи (крім валютно-фінансових установ) і наданні кредитів та інвестуванні залучених коштів у цінні папери. Варто зауважити, що американська та європейська моделі класифікації фінансових посередників мають багато спільного, однак, відмінністю є те, що інвестиційні фонди в європейській моделі не вирізняються в окремий сектор: фонди

грошового ринку належать до валютно-фінансових установ, пайові інвестиційні фонди – до інших фінансових корпорацій.

Розглядаючи українську модель фінансових посередників варто відмітити, що більшість науковців дотримуються ідеї поділу фінансових посередників на дві категорії: банки та небанківські фінансово-кредитні установи (так звані парабанки). Така класифікація є суб'єктною за своєю природою. З одного боку, цей підхід може здаватися вузьким, адже фактично нівелює роль інших фінансових посередників та позиціонує банки як окремий «привілейований» вид, але з другого, він досить об'єктивно відображає сучасний стан українського фінансового ринку, який наразі ще перебуває на етапі становлення й банки дійсно є найбільш розвиненими серед решти фінансових посередників. Зазначені моделі класифікацій є ключовими, оскільки описують природу фінансових посередників у найважливіших та найбільш значущих аспектах. Разом з тим доцільним є також їх поділ за іншими ознаками, що дозволяє дослідити їх більш різнопланово (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1. – Класифікація фінансових посередників за різними ознаками

Класифікаційна ознака	Поділ фінансових посередників
1	2
За формою власності	Державні
	Приватні
За метою діяльності	Отримання прибутку
	Задоволення потреб суб'єктів у фінансових послугах
	Надання особливих послуг
	Оборот грошових коштів
Залежно від укладання й виконання угод із фінансовими інструментами	Прямі або безпосередні фінансові посередники (комерційні банки, торговці цінними паперами, компанії з управління активами, інвестиційні фонди, довірчі товариства)
	Побічні – ті, що забезпечують формування інфраструктури фінансового ринку (депозитарії, фондові біржі, торгово-інформаційні системи, зберігачі, реєстратори та інші асоціативні регулятивні організації)

Кінець таблиці 1.1

1	2
За приналежністю капіталу	Національні
	Іноземні
За сегментами фінансового ринку	Посередники фондового ринку
	Посередники ринку позикових капіталів
	Посередники ринку фінансових послуг
	Посередники грошового ринку
	Посередники валютного ринку та інших сегментів
Залежно від обслуговування учасників ринку	Спеціалізовані
	Універсальні
За участю у формуванні пропозицій грошей	Банківські установи
	Спеціалізовані небанківські установи
За характером проведення фінансових операцій	Депозитні установи
	Ощадні установи
	Інвестиційні установи

Класифікація фінансових посередників не є абсолютно стабільною, адже й самі вони постійно змінюються під впливом часу та адаптуються до нових умов зовнішнього середовища.

Фінансові посередники відіграють важливу роль у функціонуванні грошового ринку, а через нього – у розвитку ринкової економіки, їх економічне призначення полягає у забезпеченні базовим суб'єктам грошового ринку максимально сприятливих умов для їх успішного функціонування (рисунок 1.2). Тобто функціонально фінансові посередники спрямовані не в середину фінансової сфери, не на самих себе, а зовні, на реальну економіку, на підвищення ефективності діяльності її суб'єктів [57, с. 47].

У сучасних умовах в розвинутих країнах сформувалися три основні моделі структурної організації фінансового сектору, в якому функціонують фінансові посередники – ринково-орієнтована (характерною ознакою якої є наявність своєрідного балансу в розвитку банківських і небанківських фінансових установ), банківська (провідну позицію займають банки) та змішана (поєднання двох груп фінансових установ). Виходячи із домінуючого обсягу активів, переліку виконуваних операцій та послуг комерційних банків України в порівнянні із іншими небанківськими фінансово-кредитними

установами, можемо говорити про банківську модель організації фінансового сектору в Україні.

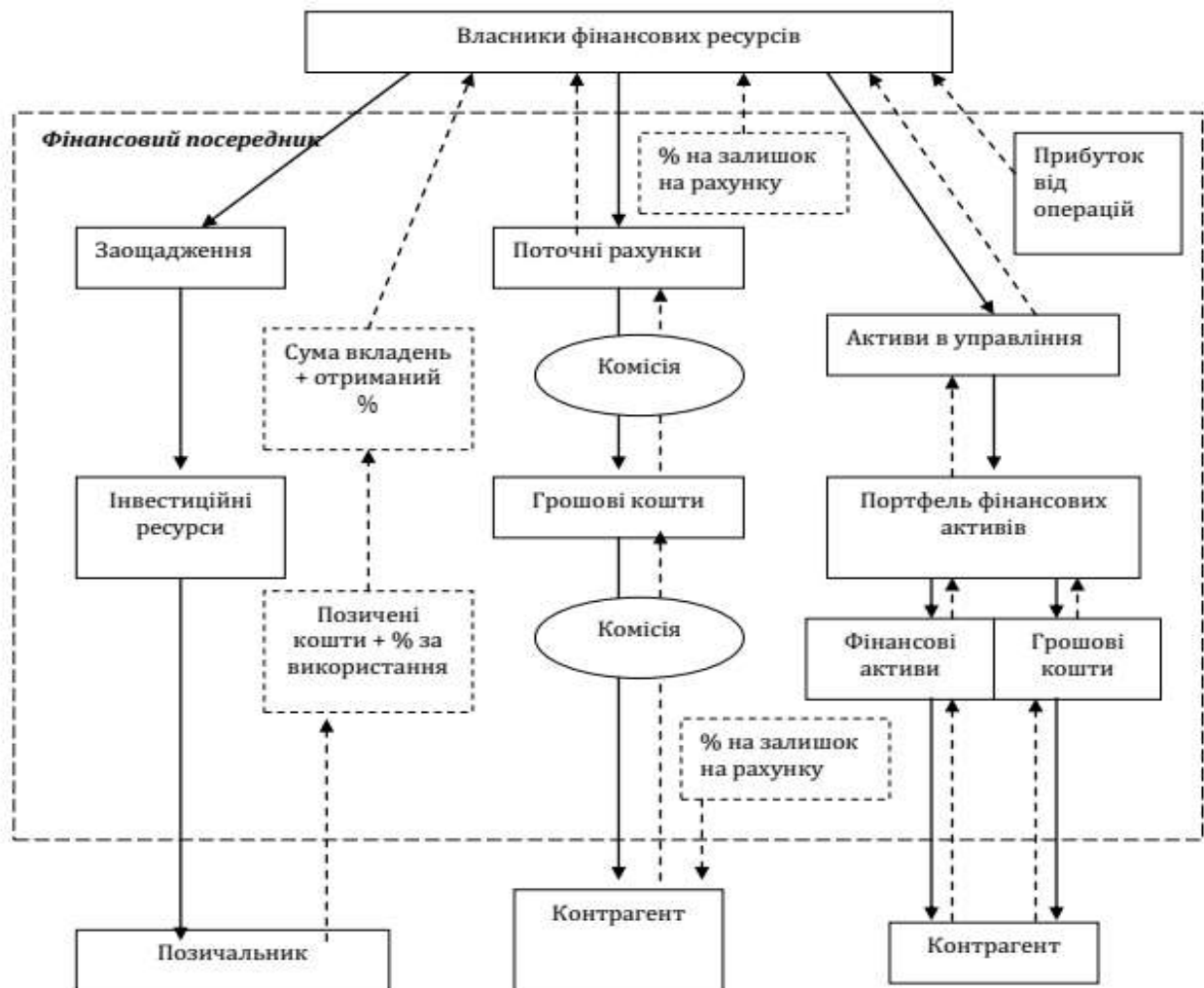

Рисунок 1.2 – Місце та роль фінансових посередників на фінансовому ринку

Небанківське фінансове посередництво в Україні переважно представлене страховими компаніями, лізинговими компаніями, ломбардами, факторинговими компаніями, кредитними установами та недержавними пенсійними фондами.

Для кращого розуміння основного призначення та ролі, яку виконують фінансові посередники в економіці країни, вважаємо за доцільне розглянути їх з точки зору функціонального підходу. Інакше кажучи, здійснити характеристику функцій фінансових посередників, які є своєрідним зовнішнім відображенням характерних рис і властивостей фінансових посередників. З огляду на

важливість діяльності фінансових посередників в економічній літературі прийнято групування їх функцій на макро- та макрорівні. Група функцій фінансових посередників на макрорівні дозволяє проаналізувати загальний рівень розвитку економіки країни в залежності від рівня розвитку фінансових посередників. Тобто, чим розвиненіші фінансові посередники, чим ширший асортимент послуг вони здатні запропонувати клієнту, тим більше вільних фінансових ресурсів вони залучають, перетворюючи в інвестиції, які спрямовуються на виробництво ВВП.

Разом з тим група функцій фінансових посередників на мікрорівні розкриває такий аспект діяльності фінансових посередників як всебічна орієнтація на інтереси кожного окремого індивідуального інвестора, так і населення загалом з метою поліпшення його економічного добробуту, що досягається за рахунок подолання бар'єрів невизначеності, здійснення професійного підбору найприбутковіших об'єктів інвестування при найменшому рівні ризику тощо. Таким чином, під час взаємодії з клієнтами фінансові посередники виконують такі функції:

- акумуляція заощаджень окремих господарських одиниць з подальшим диверсифікованим реінвестуванням їх в різноманітні проекти;
- суттєве скорочення трансакційних витрат базових суб'єктів грошового ринку (витрати на проведення реклами, створення інформаційних систем, забезпечення оціночно-аналітичних заходів тощо);
- збалансування попиту і пропозиції на фінансові активи в межах ринку капіталів;
- мінімізація і перерозподіл фінансових ризиків між інвесторами, що мають різні ступені схильності до ризику (від повного неприйняття ризику – до повної схильності до ризику – два крайні полюси);
- збільшення дохідності позичкових капіталів, особливо зосереджених у дрібних власників, завдяки зменшенню фінансових ризиків, скороченню витрат на здійснення фінансових операцій та відкриттю доступу до великого, високодохідного бізнесу. Посередники мають можливість сконцентрувати

значну кількість невеликих заощаджень і спрямувати їх на фінансування великих, високодохідних операцій та проектів.

Згруповані таким чином функції фінансових посередників найбільш вдало відображають призначення фінансових посередників як на рівні держави, так і на рівні населення та окремих суб'єктів господарювання (індивідуальних інвесторів). А також дозволяють виявити парадокс у діяльності фінансових посередників, який полягає в тому, що фінансові посередники як впливають, так і залежать від розвитку економіки. Адже без розвитку реального сектора економіки неможливе зростання доходів населення, а відповідно і зростання заощаджень, які акумулюють фінансові посередники і перетворюють в інвестиції для тієї ж економіки.

1.2 Банки як основні фінансові посередники фінансового ринку

Як було зазначено у п.1.1, поділ фінансових посередників на фінансовому ринку України концентрується на двох групах: банківських інститутах (банківський сектор) та небанківських фінансових інститутах (небанківський фінансовий сектор). Однак, зауважимо, що банківські інститути мають вплив на пропозицію грошей у державі через депозитний та грошово-кредитний мультиплікатори, а небанківські фінансові інститути не можуть впливати на формування пропозиції грошей у державі [65, с. 158]

Таким чином, в Україні сформувався банкоцентричний фінансовий ринок, а тому роль банківської установи є виключною. Остання може виступати як у ролі посередника, так і емітента, інвестора. Окрім ролі банку, як фінансового інституту, він відіграє також інфраструктурну функцію, особливо на фондовому ринку, як сегменті фінансового ринку. Установа може здійснювати активні та пасивні операції, а також надавати фінансові послуги. Фактично на кожному сегменті фінансового ринку банк займає активну

позицію – на грошовому, кредитному, фондовому, валютному, фінансових послуг тощо. Говорячи про місце банку на цьому ринку, важливо зауважити, що окрім взаємодії з покупцями та постачальниками фінансових ресурсів установа активно співпрацює із регулятивними органами, страховими, факторинговими, лізинговими, інвестиційними компаніями, фондовими біржами та саморегулюючими організаціями тощо.

Варто зазначити, що банки займають головне місце серед фінансових посередників з таких причин:

- вони перерозподіляють позиковий капітал на грошовому ринку більше, ніж будь-який інший посередник;

- формуючи пропозицію грошей, банки безпосередньо впливають на кон'юнктуру і зростання на відміну від інших посередників, які самі залежать у цьому випадку від банків:

- широта банківських послуг більша, в той час як фінансові посередники вузько спеціалізовані;

- банки розміщують свої резерви у кредити і тому, можуть створювати нові депозити і впливати на пропозицію грошей [4, с.287].

Отже, згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків [45]. Згідно Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» банки відносяться до фінансових установ, які є юридичними особами, які надають одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, та внесені до відповідного реєстру в установленому порядку [47].

Варто зауважити, що банки як фінансові посередники можуть виконувати різні фінансові послуги, а саме (рисунок 1.3): торгівля валютними цінностями; залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; фінансовий лізинг; надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту; надання гарантій; переказ коштів; діяльність у системі

накопичувального пенсійного забезпечення; професійна діяльність на ринку цінних паперів; факторинг; банківські та інші фінансові послуги [47].

Роль банківських установ на фінансовому ринку визначається їх можливостями залучати тимчасово вільні кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані фінансові ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектору економіки. Слід зауважити, що банки на фінансовому ринку здійснюють не лише функцію акумулювання тимчасово вільних фінансових ресурсів та їх подальшого перерозподілу між суб'єктами господарювання, що потребують додаткового капіталу для розширеного відтворення, хоча це є однією з основних функцій.

Значення банківських установ на фінансовому ринку увиразнюється тим, що саме банки регулюють грошові потоки – найліквідніші фінансові активи й саме банківські установи формують попит та пропозицію грошей через мультиплікативні ефекти.

Банківські установи України згідно з положеннями чинного вітчизняного законодавства крім «традиційно банківських» (кредитних, ощадних) мають право надавати низку послуг «небанківського характеру»: випуск і розміщення власних цінних паперів; організацію купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів; здійснення операцій на ринку цінних паперів від власного імені (включаючи андерайтинг); факторинг; лізинг; надання консультаційних та інформаційних послуг з банківських операцій; здійснення інвестицій у статутні капітали та акції інших юридичних осіб; здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та інших грошових лотерей; довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами; депозитарну діяльність і діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Певною мірою підтвердженням «не традиційності» деяких послуг цього спектру є наявність вимоги до обов'язкового отримання письмового дозволу Національного банку України та ліцензування діяльності в НКЦПФР.

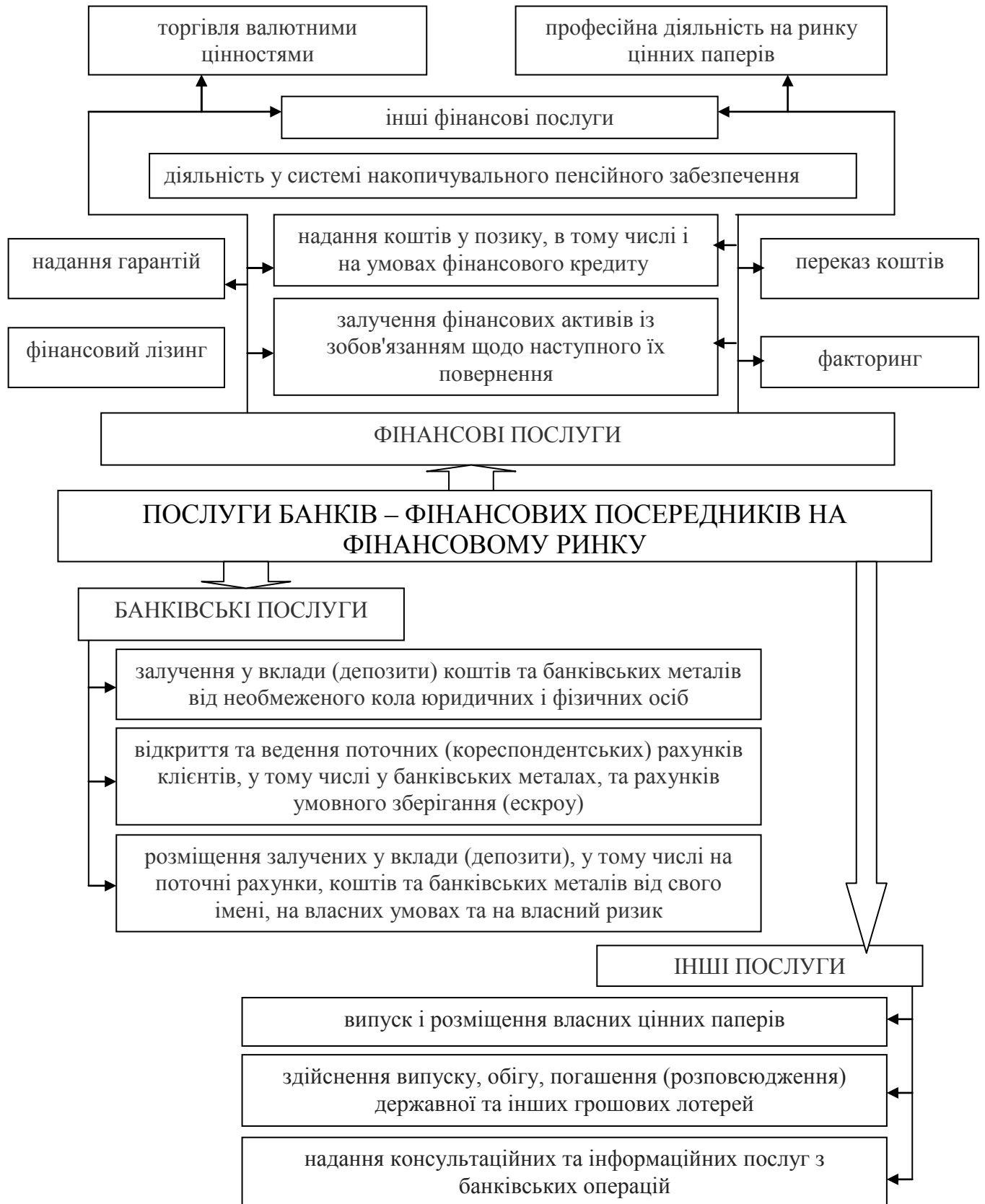

Рисунок 1.3 – Послуги, що виконують банки як фінансові посередники на фінансовому ринку

На фінансовому ринку банки здійснюють діяльність за кількома напрямками:

- по-перше, здійснюють трансформацію тимчасово вільних грошових коштів економічних агентів у капітал;
- по-друге, вони є емітентами цінних паперів і відповідно зацікавлені у функціонуванні ефективного фондового ринку;
- по-третє, здійснюють операції купівлі-продажу цінних паперів;
- по-четверте, надають послуги андеррайтингу на фондовому ринку;
- по-п'яте, можуть бути ключовими суб'єктами ринку похідних цінних паперів, за допомогою якого перерозподіляються ризики та хеджування операцій;
- по-шосте, як Національний банк України, так і банківські установи є ключовими суб'єктами при виконанні операцій з державними цінними паперами, зокрема ОВДП.

У групі традиційних банківських послуг домінуючим залишається кредитування клієнтів:

- індивідуальне, що надається одним банком за рахунок його власних коштів і депозитних надходжень;
- синдиковане, або паралельне, за участю кількох кредиторів – комерційних банків, для одного позичальника чи певної групи позичальників.

Отже, згідно вітчизняного законодавства банки можуть займатися професійною діяльністю на ринку цінних паперів за наявності відповідного дозволу Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що включає такі види діяльності (рисунок 1.4):

- 1) діяльність з випуску цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента шляхом організації підписки на цінні папери або їх реалізації іншим способом (андеррайтингова діяльність);
- 2) комерційна діяльність, пов'язана з цінними паперами - брокерська та дилерська;

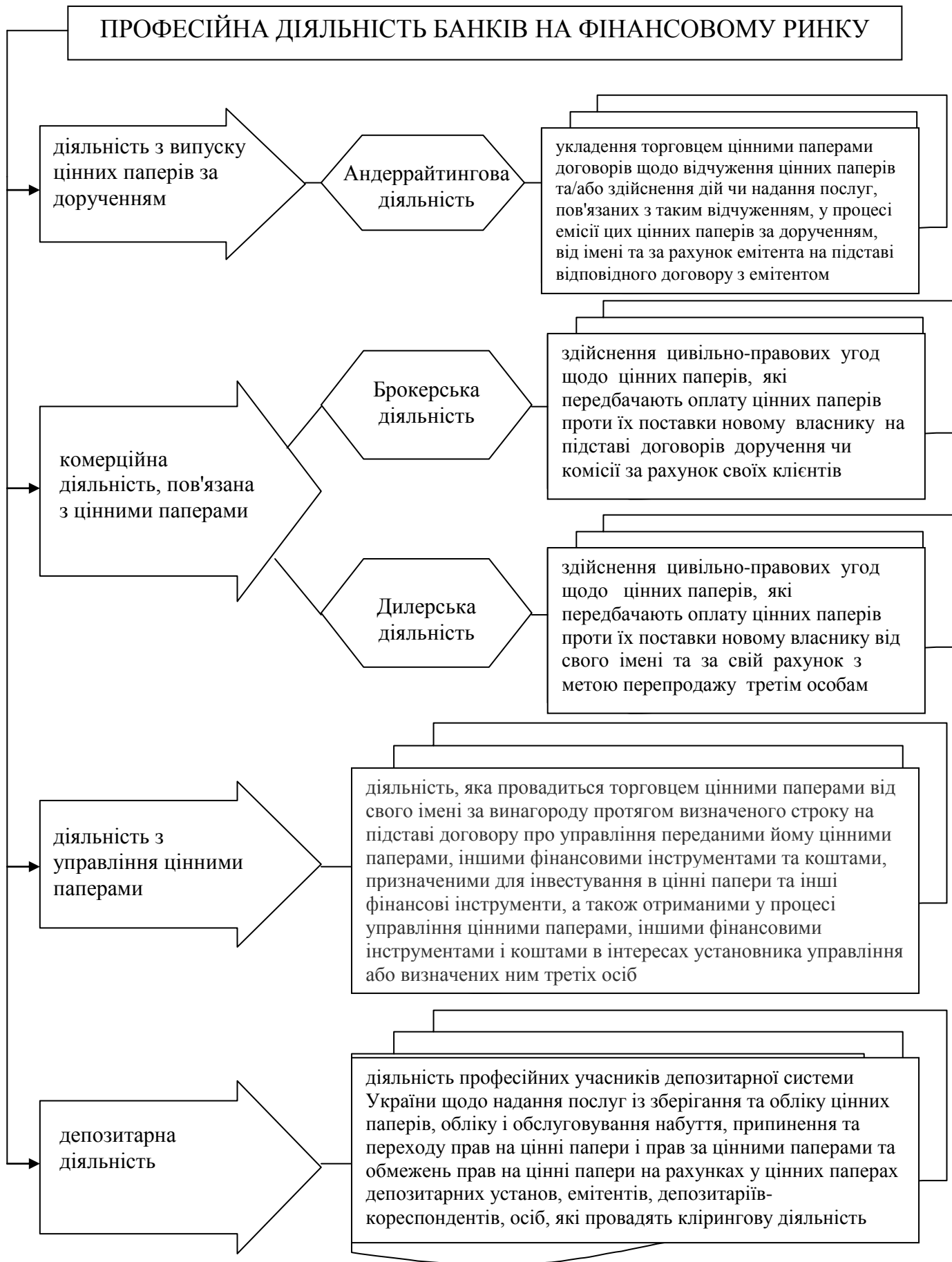

Рисунок 1.4 – Професійна діяльність банківських установ на фінансовому ринку

3) діяльність з управління цінними паперами, тобто діяльність, яку здійснює банк як професійний учасник ринку від свого імені за винагороду стосовно довірчого управління цінними паперами, які належать на правах власності іншій особі, а йому передані у володіння;

4) депозитарна діяльність - це надання послуг щодо зберігання (депонування) цінних паперів незалежно від форми їх випуску, відкриття та ведення рахунків у цінних паперах, обслуговування операцій на цих рахунках (включаючи кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів), обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів.

Отже, охарактеризуємо особливості різних видів професійної діяльності, яку здійснюють банки як фінансові посередники на такому сегменті фінансовому ринку, як фондовий ринок.

Так, в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» дане наступне визначення андеррайтингу: «Андеррайтинг – укладення торговцем цінними паперами договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій чи надання послуг, пов'язаних з таким відчуженням, у процесі емісії цих цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом» [48]. Можна виділити дві основні форми андеррайтингу: андеррайтинг на базі твердих зобов'язань і андеррайтинг на базі максимальних зусиль (рисунок 1.5). Ці типи андеррайтингу знашли широке використання в світовій практиці і успішно можуть використовуватися на українському ринку взагалі, а також для випуску і розміщення позичкових цінних паперів переробних підприємств, що дозволить їм поповнити нестачу власних фінансових ресурсів і забезпечити подальший розвиток підприємства. Андеррайтинг на базі твердих зобов'язань (гарантованих зобов'язань) має місце тоді, коли андеррайтер бере на себе обов'язки викупити у емітента всю або частку емісії [33, с. 250]. В тому разі, якщо емісія розміщена не в повному обсязі, саме андеррайтер бере на себе фінансові ризики, так як зобов'язався викупити цінні папери, які не вдалося розмістити. Але якщо ціни на цінні

папери на ринку будуть вищі, заздалегідь обумовлених, андеррайтер має право викупити ці папери, що компенсує йому додатковий ризик.

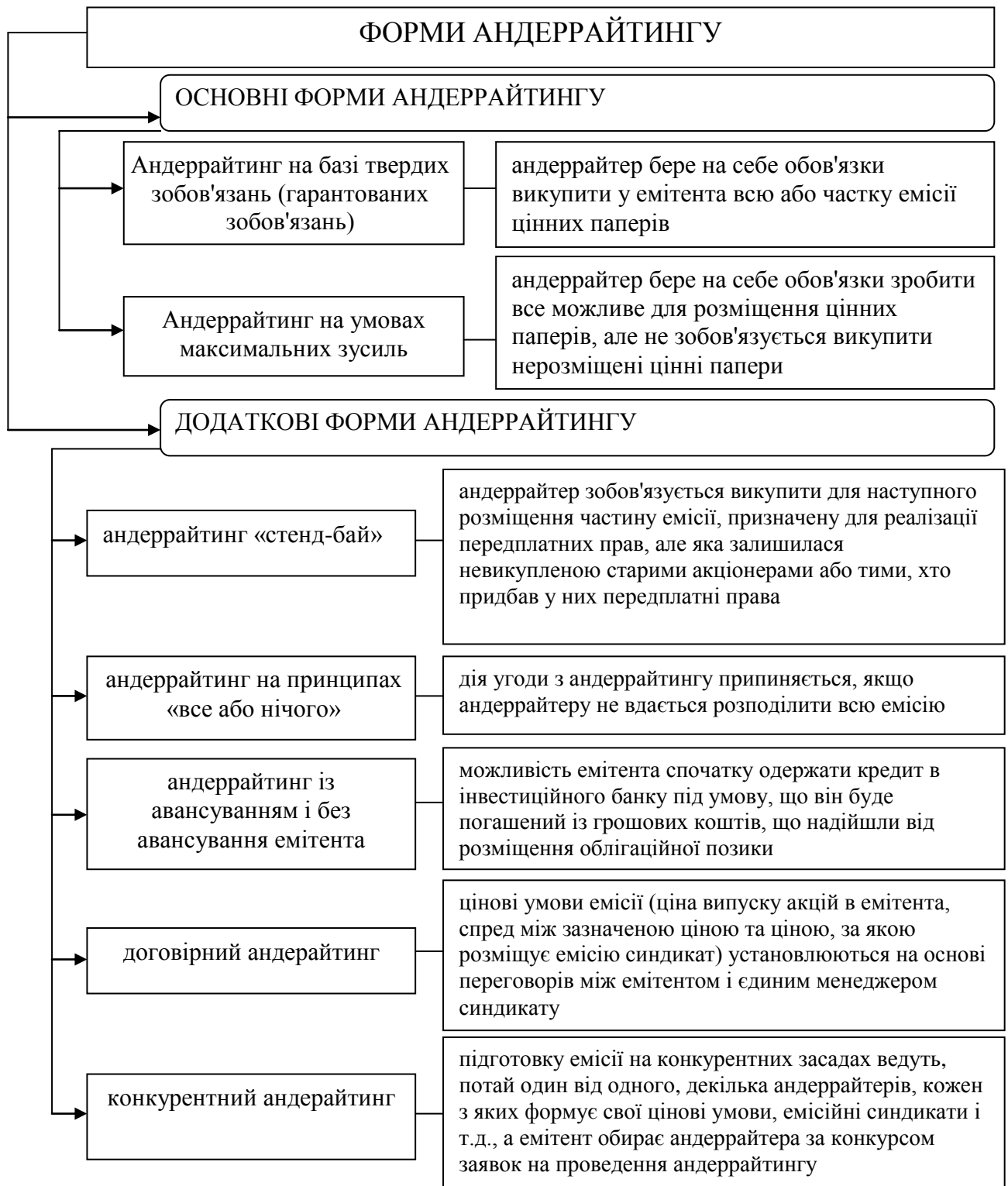

Рисунок 1.5 – Систематизація форм андеррайтингової діяльності

Вартість андеррайтингу на базі твердих зобов'язань при інших рівних умовах вища, ніж андеррайтинг на умовах максимальних зусиль. Андеррайтинг на умовах максимальних зусиль – андеррайтер бере на себе обов'язки зробити все можливе для розміщення цінних паперів, але він не зобов'язується викупити нерозміщені цінні папери [40, с. 63]. Всі ризики, пов'язані з нерозміщеною частиною цінних паперів, бере на себе емітент, так як всі цінні папери, які не вдалося продати, повертаються емітенту. При цьому виді андеррайтингу в випадках, коли курсова вартість цінних паперів росте, андеррайтер не має права викупити ці папери, тобто додатковий прибуток отримує емітент. Таким чином, можна зробити наступний висновок: головна відмінність основних форм андеррайтингу в тому, на кому лежить відповідальність за розміщення цінних паперів, а, отже, і фінансові ризики. У випадку андеррайтингу на базі твердих зобов'язань відповідальність несе андеррайтер, у випадку андеррайтингу на базі кращих зусиль – емітент.

До інших форм андеррайтингу відносять [15, с. 6]:

- андеррайтинг «стенд-бай» (андеррайтер зобов'язується викупити для наступного розміщення частину емісії, призначену для реалізації передплатних прав, але яка залишилася невикупленою старими акціонерами або тими, хто придбав у них передплатні права);
- андеррайтинг на принципах «все або нічого» (дія угоди з андеррайтингу припиняється, якщо андеррайтеру не вдається розподілити всю емісію. Інакше кажучи, андеррайтер зобов'язується повністю розмістити всю емісію цінних паперів);
- андеррайтинг із авансуванням і без авансування емітента (має на увазі, наприклад, можливість емітента спочатку одержати кредит в інвестиційного банку під умову, що він буде погашений із грошових коштів, що надійшли від розміщення облігаційної позики);
- договірний андеррайтинг (цінові умови емісії (ціна випуску акцій в емітента, спред між зазначеною ціною та ціною, за якою розміщує емісію

синдикат) установлюються на основі переговорів між емітентом і єдиним менеджером синдикату);

- конкурентний андеррайтинг (при цій формі андеррайтингу підготовку емісії на конкурентних засадах ведуть декілька андеррайтерів, кожен з яких формує свої цінові умови, емісійні синдикати і т.д. Все це відбувається потай один від одного. Далі емітент обирає андеррайтера за конкурсом заявок на проведення андеррайтингу, звичайно орієнтуючись на кращі цінові та інші умови).

Операція андеррайтингу як правило доповнюється гарантією емісії, що означає зобов'язання придбати нереалізовану частину випуску цінних паперів за фіксованою ціною, таким чином певною мірою звільняючи емітента від ризику нереалізації емісії. При таких умовах проходить короткострокове поєднання дилерських та емісійно-посередницьких операцій банку. Андеррайтинг передбачає два варіанти діяльності банку: в якості покупця, або в якості агента. Діяльність у якості агента урізноманітнюється трьома основними способами:

- прийняття зобов'язання реалізувати якомога більше цінних паперів з випуску, проте без повної фінансової відповідальності;
- прийняття зобов'язань реалізувати якомога більше цінних паперів з випуску, проте у межах певного терміну;
- прийняття зобов'язання виступити у ролі резервного каналу реалізації емісії при настанні певних умов (умовна гарантія).

Купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється банком як торговцем цінними паперами на підставі договорів-доручень чи комісії за рахунок клієнтів (брокерська діяльність). У договорі визначаються вид і термін дії замовлення клієнтів, права та обов'язки сторін, умови розрахунків і розмір комісійної винагороди, відповідальність сторін і порядок розгляду спорів. Брокерські операції банків із цінними паперами характерні тим, що в даному випадку банки діють не за рахунок власних коштів, а за кошти клієнтів і в їх інтересах. Брокерські операції банків можуть здійснюватися на підставі комісійного

договору або договору-доручення. У першому випадку банк діє від власного імені, у другому - від імені клієнта. При укладенні договору комісії банк і клієнт беруть на себе відповідні зобов'язання. Оскільки банк діє в інтересах клієнта, він прагне в процесі контругоди купити цінні папери за мінімальною ціною, а продати - за максимально можливою. Якщо в результаті контругоди одержано додатковий дохід, то він надходить клієнтові, якщо збиток, то він відшкодовується за рахунок банку, що виступає в ролі брокера-комісіонера. Банк як торговець цінними паперами зобов'язаний:

- діяти в інтересах клієнтів;
- попереджати клієнтів про ризики конкретної угоди з цінними паперами;
- узгоджувати з клієнтом рівень можливого ризику щодо виконання операцій купівлі-продажу або обліку цінних паперів;
- надавати клієнту інформацію щодо курсу цінних паперів;
- виконувати договори та замовлення клієнтів у порядку їх надходження;
- передусім виконувати операції з цінними паперами за договорами та замовленнями клієнтів, а потім уже власні операції з такими самими цінними паперами;
- за наявності у банку зацікавленості, яка перешкоджає йому виконати замовлення клієнта на найвигідніших умовах, банк (торговець) зобов'язаний негайно повідомити про це клієнта;

Комісійна діяльність, пов'язана з цінними паперами передбачає такі варіанти:

- комерційна діяльність з цінних паперів (ділерська діяльність) - здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам, крім випадків, передбачених законодавством;
- комісійна діяльність з цінних паперів (брокерська діяльність) - здійснення цивільно-правових угод щодо цінних паперів, які передбачають

оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів.

Діяльність з управління цінними паперами – це діяльність, яка провадиться торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами, іншими фінансовими інструментами та коштами, призначеними для інвестування в цінні папери та інші фінансові інструменти, а також отриманими у процесі управління цінними паперами, іншими фінансовими інструментами і коштами в інтересах установника управління або визначених ним третіх осіб. Договір про управління цінними паперами, іншими фінансовими інструментами і коштами, призначеними для інвестування в цінні папери та інші фінансові інструменти, може передбачати виникнення у торговця цінними паперами права довірчої власності на передані йому в управління цінні папери, інші фінансові інструменти і кошти, призначені для інвестування в цінні папери та інші фінансові інструменти, а також виникнення права довірчої власності на кошти, цінні папери, інші фінансові інструменти, отримані торговцем цінними паперами від управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами [48].

Депозитарна діяльність – діяльність професійних учасників депозитарної системи України та Національного банку України щодо надання послуг із зберігання та обліку цінних паперів, обліку і обслуговування набуття, припинення та переходу прав на цінні папери і прав за цінними паперами та обмежень прав на цінні папери на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, емітентів, депозитаріїв-кореспондентів, осіб, які провадять клірингову діяльність, Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, депонентів, номінальних утримувачів, а також надання інших послуг, які відповідно до цього Закону мають право надавати професійні учасники депозитарної системи України [46].

Так, банки в межах депозитарної діяльності можуть надавати послуги зберігача цінних паперів, які передбачають те, що за дорученням клієнта банку

(депонента) банк (зберігач) відкриває та веде рахунки клієнтів у цінних паперах, зберігає їх. Протягом всього терміну дії відповідного договору банк здійснює обслуговування операцій за цим рахунком. Клієнтам фахівці банку надають наступні інформаційні та консультаційні послуги:

- щодо кон'юнктури ринку, умов обігу цінних паперів та іншу інформацію, необхідну клієнтові;
- пов'язані з переміщенням цінних паперів, якщо ці послуги відповідно до чинного законодавства України можуть надаватися клієнтом;
- передати Депозитарію повноваження, які надані клієнтом щодо занесення до реєстру власників іменних цінних паперів як номінального утримувача, у випадках, передбачених чинним законодавством України.

Клієнтові протягом п'яти днів після подання документів згідно чинного законодавства України відкривається в банку рахунок у цінних паперах. Банком здійснюється ведення рахунку у цінних паперах відповідно до порядку, у визначені терміни та строки, які можуть бути скорочені додатковими угодами. Банк один раз на рік звітує перед клієнтом, надаючи йому без стягнення плати за усним або письмовим запитом:

- виписку про стан рахунку у цінних паперах станом на останній робочий день звітного квартала;
- виписку за операціями за рахунком у цінних паперах за попередній місячний період в останній робочий день звітного місяця;
- виписку про стан рахунку у цінних паперах після виконання операції за рахунком;
- інші виписки та/або інформаційні довідки, звіти згідно з Положенням про депозитарну діяльність.

Ощадбанк чітко дотримується взятих на себе зобов'язань і випадку отримання від депозитарію реєстроутримувача або емітента інформації стосовно цінних паперів, які обліковуються на рахунку депонента у цінних паперах передає відповідну інформацію депоненту у термін не пізніше ніж 5 (п'ять) робочих днів.

Для юридичних осіб банки як депозитані установи здійснюють відкриття рахунків у цінних паперах та обслуговування операцій з ними. Так, банк зберігач надає юридичним особам усіх форм власності повний комплекс депозитарних послуг:

- відкриття рахунків у цінних паперах: для юридичних і фізичних осіб; пайових і корпоративних інвестиційних фондів; страхових компаній; пенсійних фондів; резидентів і нерезидентів безпосередньо та через керуючого рахунком;
- обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах: знерухомлення і матеріалізація; зарахування і списання; переказ і переміщення; поставка цінних паперів проти платежу; обмеження цінних паперів в обігу;
- зберігання всіх видів цінних паперів;
- обслуговування операцій емітента цінних паперів: відкриття рахунків інвесторам; розміщення випуску цінних паперів на рахунках;
- послуги зберігача інститутів спільного інвестування: зберігання цінних паперів; обслуговування операцій з активами; підтвердження звітності;
- інформаційне обслуговування: надання депонентам виписок, довідок та іншої інформації стосовно цінних паперів на рахунку, моніторинг корпоративних дій українських компаній,
- підготовка облікових реєстрів.

Банк надає послуги з обслуговування операцій як з корпоративними, так із державними цінними паперами.

Депонування цінних паперів у зберігача забезпечує:

- швидку і своєчасну поставку та одержання цінних паперів;
- оптимально просту процедуру перереєстрації прав власності на цінні папери;
- схоронність усіх видів цінних паперів (документарних і бездокументарних);
- зменшення ризиків не поставки або неодержання цінних паперів;
- швидкий і зручний спосіб застави цінних паперів при кредитуванні;

- інформування клієнтів та відображення на рахунках операцій емітента щодо випущених ним цінних паперах.

Таким чином, огляд банківської діяльності на фінансовому ринку показує, що банки є саме тими фінансовими інститутами, які найбільш гармонійно поєднують інтереси емітентів та інвесторів з одночасним розв'язанням завдань банку щодо здійснення посередницької діяльності у найрізноманітніших її формах з використанням усіх необхідних сегментів та підсистем фінансових ринків. Банки як універсальні фінансові інститути спроможні забезпечити комплексне обслуговування клієнтів, що демонструє переваги банківських установ та визначає їх провідне місце у виконанні ролі професіоналів як на фінансових ринках взагалі, так і на фондовому ринку України зокрема. Більш того, банки як учасники валютних ринків, зовнішніх зокрема, мають значний досвід роботи з нерезидентами, що дозволить при виконанні фондових операцій швидше адаптуватися до вимог міжнародних стандартів і, користуючись мережею кореспондентських відносин, більш активно співпрацювати з іноземними інвесторами. Поряд з цим необхідно відмітити, що з метою якісної перебудови фондового ринку України та спрямування його на реалізацію завдань інвестиційно-інноваційної сфери політика держави і НБУ має бути кардинально переглянута, у тому числі в напрямку створення умов для високоефективної діяльності банківських установ на цьому ринку.

2 Аналітичні характеристики діяльності банків як фінансових посередників на фінансовому ринку України

2.1 Аналіз тенденцій розвитку банківського посередництва на фінансовому ринку України за 2016-2019 роки

Фінансове посередництво в Україні представлено банківськими інститутами (універсальними та спеціалізованими) та небанківськими фінансовими інститутами, які включають страхові та фінансові компанії, кредитні спілки й ломбарди, недержавні пенсійні фонди та довірчі товариства. При цьому, варто відмітити, що за кількістю суб'єктів фінансового ринку значно переважає саме небанківський фінансовий сектор банківський сектор (рисунок 2.1).

Згідно інформації, яка подана Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Національного банку України, загальна кількість фінансових посередників в Україні протягом 2016-2019 рр. зменшилася з 2221 фінансової установи наприкінці 2016 р. до 2044 установи наприкінці 2019 р., тобто на 177 установ (або на 7,97 %).

У структурі фінансових посередників за їх кількістю значно переважає небанківський фінансовий сектор, який становить в середньому за аналізований період 96,1%. Так, наприкінці 2016 р. кількість небанківських фінансових установ становила 95,68% від загальної кількості фінансових посередників (2221 установ), а наприкінці 2019 р. їх частка збільшилася до 96,33% при одночасному зменшенню кількості таких установ до 2044. Тобто, варто зауважити, що частка фінансових посередників небанківського фінансового сектора за 2016-2019 рр. збільшилась на 0,65%, а загальна їх кількість зменшилася на 152 установи (тобто на 7,15%).

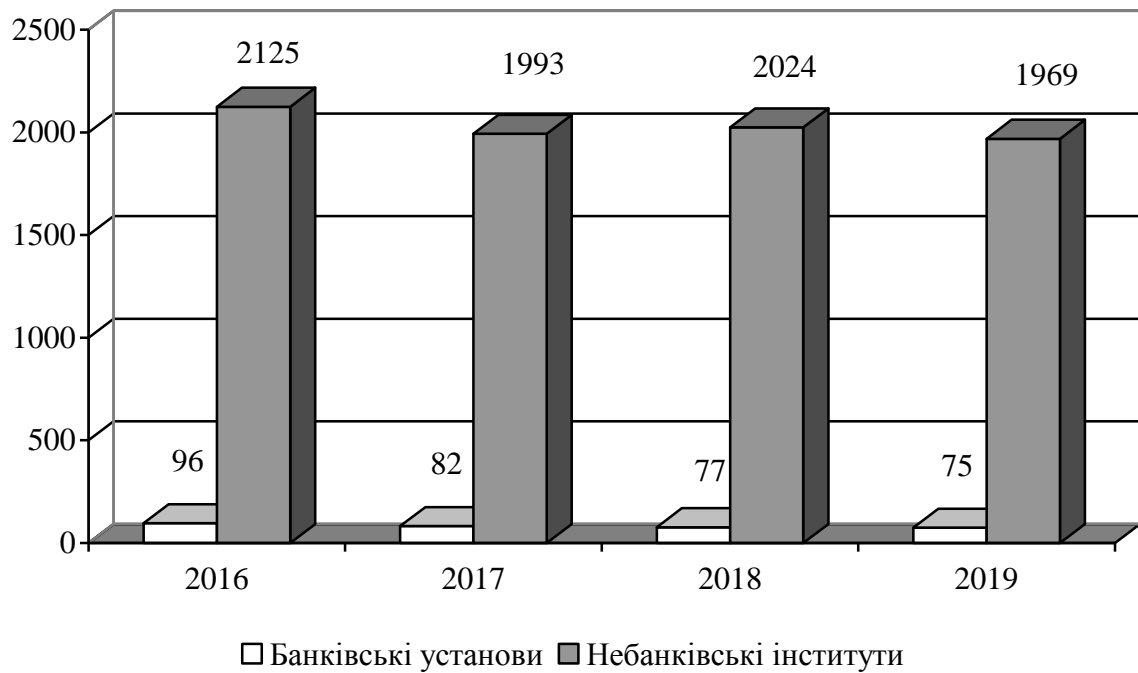

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості фінансових посередників фінансового ринку України за 2016-2019 рр.

Складено за даними джерела [43]

Таким чином, можемо констатувати, що виконаний аналіз свідчить про підвищення ролі небанківських фінансових установ на фінансовому ринку. Враховуючи, що сучасна банківська система не в змозі у повному обсязі задовольнити потреби реального сектора економіки, активізація діяльності небанківських фінансових установ є надзвичайно позитивною тенденцією в Україні. Склад небанківського фінансового сектора в Україні подано в таблиці 2.1.

З даних таблиці 2.1 видно, що у складі суб'єктів небанківського фінансового сектора переважають фінансові компанії, які протягом 2016-2019 рр. продовжують активно розвиватися. Так, наприкінці 2016 р. їх налічувалося 809 установ (38,1 % від загальної кількості установ небанківського фінансового сектора), а наприкінці 2019 р. їх кількість зросла на 177 установ, тобто на 21,9 % і становила 986 установ (50,1% від загальної кількості небанківських фінансових установ).

Таблиця 2.1 – Кількість суб'єктів небанківського фінансового сектора в Україні у 2016-2018 рр.

Вид фінансового посередника	31.12.2016 р.		31.12.2017 р.		31.12.2018 р.		31.12.2019 р.	
	установ	частка, %	установ	частка, %	установ	частка, %	установ	частка, %
Страхові компанії	310	14,6	294	14,8	281	13,9	233	11,8
Кредитні спілки	462	21,7	378	19,0	358	17,7	337	17,1
Ломбарди	456	21,5	415	20,8	359	17,7	324	16,5
Фінансові компанії	809	38,1	818	41,0	940	46,4	986	50,1
Довірчі товариства	2	0,1	2	0,1	2	0,1	2	0,1
Недержавні пенсійні фонди (НПФ) та адміністратори НПФ	86	4,0	86	4,3	84	4,2	87	4,4
Разом	2125	100,0	1993	100,0	2024	100,0	1969	100,0

Складено за даними джерела [49]

Щодо банківських установ, варто відмітити, що протягом 2016-2019 рр. кількість банків зменшилася на 21 банк, тобто на 21,88%, а їх частка в загальній кількості фінансових установ зменшилася на 0,65%. Однак, на фінансовому ринку відмічається абсолютно протилежна ситуація щодо динаміки активів фінансових посередників. Так, активи фінансових посередників в Україні сконцентровано переважно в банківському секторі (89,5 % на 31.12.2019 р.) (рисунок 2.2).

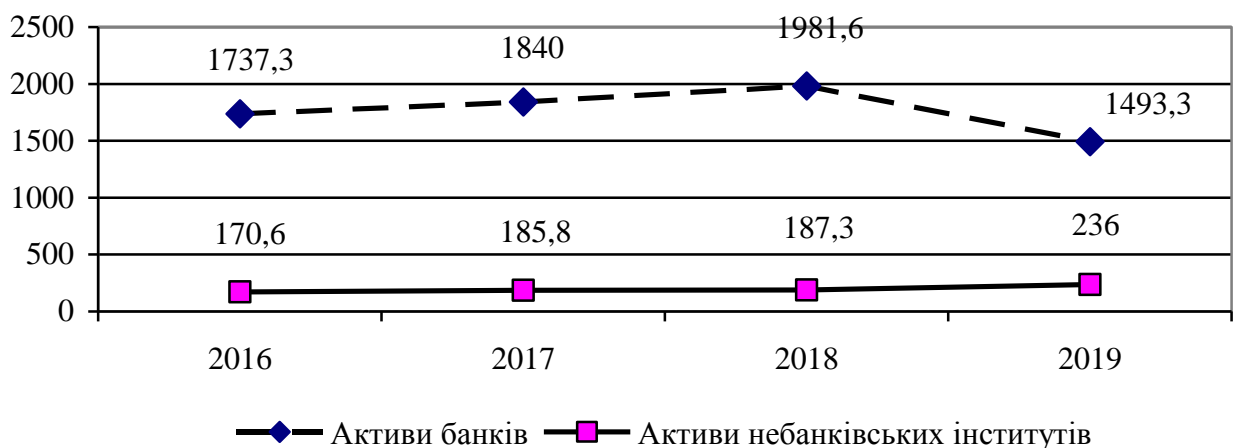

Рисунок 2.2 – Динаміка розміру активів фінансових посередників на фінансовому ринку України за 2016-2019 рр.

Загальний обсяг активів фінансових посередників в Україні протягом 2016-2019 рр. збільшився з 1907,9 млрд грн у 2016 р. до 2217,6 млрд грн у 2019 р. на 309,7 млрд грн, тобто на 309,7 млрд грн і становив приріст 15,7%. При цьому активи банківського фінансового сектора збільшилися з 1737,3 млрд грн до 1981,6 млрд грн, тобто на 244,3 млрд грн, тобто на 12,8%, а активи небанківського фінансового сектора збільшилися з 170,6 млрд грн у 2016 р. до 236 млрд грн у 2019 р., тобто на 65,4 млрд грн, що становило приріст 38,3 %.

Аналізуючи основні показники діяльності банків (таблиця 2.2), можна зазначити про зростання ефективності функціонування банківських установ на фінансовому ринку України у період з 2016 р. по 2019 р.

Таблиця 2.2 – Динаміка основних показників діяльності банків на фінансовому ринку України протягом 2016–2019 рр

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Зміни протягом 2016–2019 рр.	
					Абсолютний приріст	Темп приросту (спаду), %
Загальні активи, млрд грн	1256,3	1840	1910,6	1981,6	+725,3	+57,73
Капітал банків, млрд грн	123,8	161,1	155	199,9	+76,1	+61,47
Зобов'язання банків, млрд грн	1132,5	1172,7	1204,7	1293,4	+160,9	+14,21
Кредити надані клієнтам, млрд грн	1005,9	1036,7	1118,9	1033,4	+27,5	+2,73
Частка кредитного портфеля у загальних активах, %	80,07	56,34	58,56	52,15	-27,92	-34,87
Вкладення в цінні папери, млрд грн	335,4	362	420,9	387,2	+51,8	+15,44
Частка вкладень в цінні папери у загальних активах, %	26,70	19,67	22,03	19,54	-7,16	-26,81
Фінансовий результат банківської діяльності, млрд грн	-160,1	-26	17,1	50,4	+210,5	+131,48

Розраховано автором за даними [43]

Зокрема, загальні активи банків у 2019 р. зросли на 725,3 млрд грн, тобто на 57,73% порівняно з 2016 р. Причому, варто відмітити, що зростання активів банків спостерігається кожного року аналізованого періоду (у 2017 р. зростання становило 583,7 млрд грн; у 2018 р. – 70,6 млрд грн; у 2019 р. – 71,0 млрд грн. Позитивну динаміку мав також капітал банківських установ, його величина за аналізований період зросла на 76,1 млрд грн, тобто на 61,47%. Розглядаючи показники, що узагальнено характеризують діяльність банків на різних сегментах фінансового ринку (кредитному ринку, ринку цінних паперів), то з даних таблиці 2.2 видно, що сума наданих банками України кредитів у 2016-2019 рр. зросла на 27,5 млрд грн, тобто на 2,73%. Однак, їх частка у загальних активах помітно зменшилась на 27,92%.

Щодо вкладень вітчизняних банків у цінні папери, то їх величина за аналізований період зросла на 51,8 млрд грн, тобто на 15,44%. Чатка у загальних активах вкладень у цінні папери також за цей період зменшилась.

Зобов'язання банків збільшилися з 2016 р. по 2019 р. на 160,9 млрд грн, тобто на 14,21%. Така тенденція може бути оцінена позитивно, адже розвиток фінансового ринку, та банківського сектору зокрема, вимагає зростання обсягів ринку депозитів для залучення грошових коштів та подальшого їх перерозподілу у кредитні вкладення або в цінні папери.

Ефективне функціонування національної економіки неможливе без налагодження механізму перерозподілу грошових коштів. Саме банки забезпечують виконання функції посередництва в мобілізації та перерозподілі грошових активів. Банки забезпечують виконання даної функції шляхом надання різноманітних послуг та реалізації своїх продуктів [2, с. 578]. Становлення банківських установ на фінансовому ринку України основним шляхом відбувається через залучення даними установами депозитних внесків своїх клієнтів та наступний їх перерозподіл у кредитні вкладення чи вкладення в цінні папери [38, с. 57]. Особливо велике значення банки відіграють на кредитному ринку. Велика різноманітність надання послуг банками в такому секторі дозволяє зберігати лояльність своїх клієнтів та прибутковість

діяльності. Тому проаналізуємо особливості формування кредитних портфелів банків на фінансовому ринку України протягом 2016–2019 рр. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка показників кредитного портфеля банків на фінансовому ринку України протягом 2016–2019 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Зміни протягом 2016–2019 рр.	
					Абсолютний приріст	Темп приросту (спаду), %
Кредити надані клієнтам, млрд грн	1005,9	1036,7	1118,9	1033,4	+27,5	+2,73
кредити, що надані органам державної влади	1,4	1,5	2,9	4,7	+3,3	+235,71
кредити, що надані суб'єктам господарювання	847,1	864,4	919,1	821,9	-25,2	-2,97
кредити, що надані фізичним особам	157,4	170,8	480,6	206,7	+49,3	+31,32
кредити, надані небанківським фінансовим установам	332,3	0,04	0,06	0,03	-332,27	-99,99

Джерело: розраховано автором за даними [43]

Згідно з даними таблиці 2.3 можна зазначити про зростання величини наданих банками кредитів у 2019 р. порівняно із 2016 р. на 27, 5 млрд грн, тобто на 2,73%. При цьому, в цей період спостерігається зростання за кредитами, що надані органам державної влади (зростання склало 3,3 млрд грн, тобто 235,71%) та за кредитами, що надані фізичним особам (зростання склало 49,3 млрд грн, тобто 31,32%). Помітно зменшились суми наданих кредитів суб'єктам господарювання (зменшення становить 25,2 млрд грн, тобто на 2,97%) та суми наданих небанківським фінансовим установам (зменшення становить 332,27 млрд грн, тобто майже на 100%). Однак, у структурному співвідношенні помітним є суттєве переважання саме наданих кредитів суб'єктам господарювання, частка яких у загальній сумі кредитів, що надані

банками становила: у 2016 р. – 84,21%; у 2017 р. – 83,38%; у 2018 р. – 82,14%; у 2019 р. – 79,53%.

Варто відмітити, що кредитування є не основним видом активних операцій банку із перерозподілу власного капіталу. Банки розміщують залучені кошти також у вкладення в цінні папери, тому доцільним є проведення аналізу формування портфеля банків із вкладень у цінні папери на фінансовому ринку України протягом 2016-2019 рр. (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка показників портфеля вкладень у цінні папери банків на фінансовому ринку України протягом 2016–2019 рр.

Показники	2016 р., млрд грн	2017 р., млрд грн	2018 р., млрд грн	2019 р., млрд грн	Зміни протягом 2016–2019 рр.	
					Абсо- лютний приріст	Темп приросту (спаду), %
1	2	3	4	5	6	
Банки з державною часткою						
Вкладення в цінні папери, всього	215,3	303,5	227,6	236,0	+20,7	+9,61
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	197,4	232,0	191,0	157,9	-39,5	-20,01
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	17,9	71,5	36,6	78,1	+60,2	+336,31
Банки іноземних банківських груп						
Вкладення в цінні папери всього	33,2	41,4	47,4	97,3	+64,1	+193,07
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	27,4	25,1	23,7	71,6	+44,2	+161,31

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	5,8	16,3	23,7	25,7	+19,9	+343,10
Банки з приватним капіталом						
Вкладення в цінні папери всього	13,25	11,98	15,06	18,65	+5,4	+40,75
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	13,2	18,3	19,3	25,0	+11,8	+89,39
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	8,8	13,4	14,7	20,9	+12,1	+137,50
Всі банки України						
Вкладення в цінні папери всього	270,6	376,6	309,2	379,2	+108,6	+40,13
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	238,0	275,3	234,1	208,6	-29,4	-12,35
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	32,6	101,3	75,1	170,6	+138,0	+423,31

Дані таблиці 2.4 демонструють зростання вкладень у цінні папери як загалом по банківській системі України (зростання становить 108,6 млрд грн, тобто 40,13%), так і за всіма виділеними групами банків:

- банків з державною часткою – зростання склало 20,7 млрд грн, тобто 9,61%;
- банків іноземних банківських груп – зростання склало 64,1 млрд грн, тобто 193,07%;
- банки з приватним капіталом – зростання склало 5,4 млрд грн, тобто 40,75.

Розглядаючи склад вкладень в цінні папери, відмітимо, що вкладення всіх банків, які функціонують на ринку цінних паперів, в цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2019 р. порівняно з 2016 р. зменшились на 29,4 млрд грн, тобто на 12,35%. Така ж тенденція спостерігається за вкладеннями банків з державною часткою, в яких цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2019 р. порівняно з 2016 р. зменшились на 39,5 млрд грн, тобто на 20,01%.

В банках іноземних банківських груп та банках з приватним капіталом в цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2019 р. порівняно з 2016 р. зросли відповідно на 44,2 млрд грн, тобто на 161,31%; на 11,8 млрд грн, тобто 89,39%.

Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю як загалом по банківській системі України (зростання становить 138,0 млрд грн, тобто 423,31%), так і за всіма виділеними групами банків:

- банків з державною часткою – зростання склало 60,2 млрд грн, тобто 336,31%;
- банків іноземних банківських груп – зростання склало 19,9 млрд грн, тобто 343,1%;
- банки з приватним капіталом – зростання склало 12,1 млрд грн, тобто 137,5.

Крім того, банківські установи здійснюють інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, а також в інвестиційну нерухомість, суми яких за період, що нами аналізується, зменшились:

- за інвестиціями в асоційовані та дочірні компанії на 0,5 млрд, тобто на 55,56%;
- за інвестиційною нерухомістю на 4,7 млрд грн, тобто на 23,15%.

Для загальної оцінки ефективності діяльності банківських установ на фінансовому ринку України протягом 2016–2019 рр. доцільно проаналізувати частку активів банків у ВВП України (рисунок 2.2).

З рисунка 2.3 помітним є значне зростання ефективності діяльності банківських установ, особливо у 2019 році.

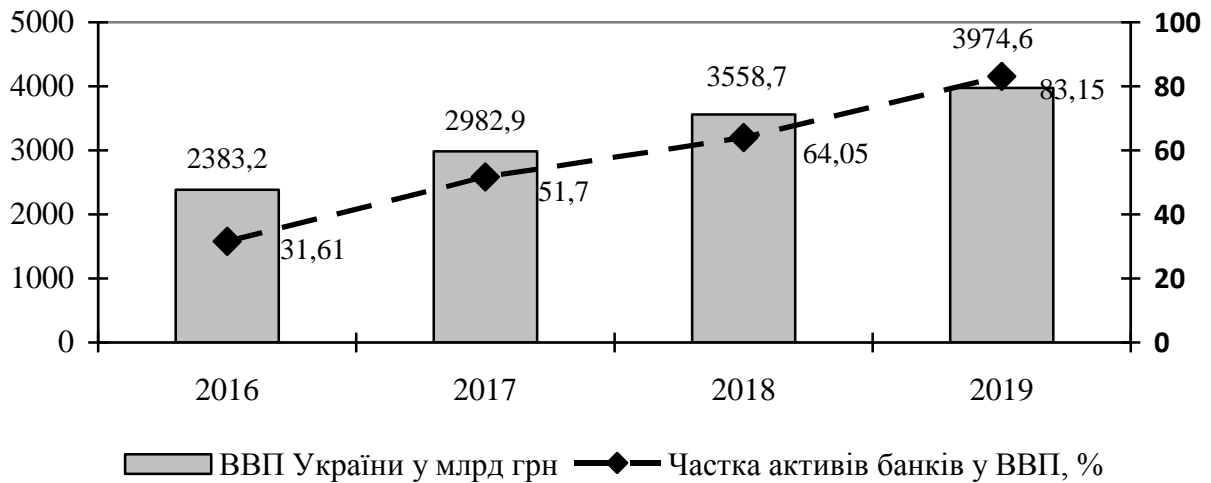

Рисунок 2.3 – Частка активів банківських установ у ВВП України протягом 2016–2019 рр.

Складено за даними джерела [34]

Так, у 2016 р. частка активів банків України у ВВП складала 31,61%, у 2017 р. – 51,7%, у 2018 р. – 64,05% та у 2019 р. – 83,15%. В основному, це було зумовлено поліпшенням переважної більшості показників діяльності банків у аналізованому періоді. Однак, порівнюючи частки активів банківських установ у ВВП України та у ВВП розвинених країнах, в яких вона складає від 130% до 200%, отримуємо висновок, що в нашій державі цей показник є ще дуже далеким до світових стандартів.

Отже, вагоме значення в розвитку фінансового ринку займають банківські установи, що першочергово пояснюється банкоцентричною моделлю фінансового ринку України. Тому, провівши аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України протягом 2016-2019 рр., можна зазначити, що хоча і відбулось зменшення кількості банків, однак спостерігається суттєве поліпшення основних показників діяльності банків, що свідчить про зростання ефективності їх діяльності. Крім того, суттєве зростання

частки активів банків у ВВП підтверджує загальне поліпшення діяльності цих фінансових інститутів. Позитивною особливістю діяльності банків на фінансовому ринку України є розширення її сфер через вкладення у цінні папери, однак частка вкладень у цінні папери в загальних активах залишається досить низькою.

Таким чином, проведений аналіз функціонування фінансових посередників на фінансовому ринку України, в т.ч. банківських установ свідчить про їх стрімкий розвиток. Але існує низка проблем, які характерні для усіх фінансових посередників. До цих проблем слід зарахувати недосконалість законодавчої бази їх функціонування; відсутність сприятливого середовища для розвитку ринку посередницьких послуг; недостатню інформованість потенційних клієнтів про їх діяльність та переваги, що забезпечують їх діяльність; відсутність підтримки з боку держави та досконалої системи регулювання їхньої діяльності; недовіру й низькі доходи населення. Вирішення цих проблем буде сприяти подальшому, ще більш стрімкому розвитку банків як фінансових посередників на фінансовому ринку України.

2.2 Діяльність АТ «КБ «ПриватБанк»: напрями здійснення та аналіз фінансово-майнового забезпечення за 2017-2019 роки

Акціонерне товариство «Комерційний банк «ПриватБанк» (скорочена назва АТ «КБ «ПриватБанк») є одним з найбільш інноваційних банків світу. До останніх інновацій, які отримали визнання по всьому світі, належать такі продукти, як платіжний мінітермінал, вхід в Інтернет-банк через QR-код, онлайн-інкасація, а також десятки різноманітних мобільних додатків.

Банк є лідером банківського ринку країни, так за даними дослідження СBR Ukraine у 2020 р. з банком співпрацювало 64,7% українців – фізичних осіб старше 16 років. Основним банком вважають АТ «КБ «ПриватБанк»

52,3% користувачів банківських послуг – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних за нами двадцяти банках разом взятих. Серед корпоративних клієнтів у 2020 році цей показник для банку становив: юридичні особи: 65,7% співпрацюють, а 45% вважають своїм основним банком; суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи (СПД ФО): 75,4% співпрацюють, 69,8% вважають своїм основним банком [42]. Його місія полягає в наданні банківських послуг з найкращою якістю обслуговування на прозорих і справедливих умовах усім жителям і компаніям країни.

Виходячи з цього вибудовуються основні процеси його роботи:

- банк є універсальною фінансовою установою і обслуговує всіх клієнтів незалежно від їх розміру і місця розташування;
- банк використовує всі свої можливості для того, щоб як фінансовий посередник та консультант, що розуміє інтереси своїх клієнтів та має відповідні фінансові інструменти, допомагати їм вирішувати фінансові проблеми;
- банк прагне створити такі умови та канали продажу своїх продуктів, щоб забезпечити клієнтам максимально можливий вибір часу, місця і способу отримання продукту чи послуги;
- банк забезпечує надійний захист банківської таємниці.

Єдиним акціонером АТ «КБ «ПриватБанк», якому належать 100% акцій банку, є держава в особі Кабінету Міністрів України. Із моменту націоналізації держава отримала від банку 36 млрд грн дивідендів. АТ «КБ «ПриватБанк» сплачує більше податків, ніж будь-який інший український банк.

У 2019 р. АТ «КБ «ПриватБанк» забезпечив 55% прибутку банківської системи України та 93% прибутку всіх державних банків країни.

Стратегія АТ «КБ «ПриватБанк» була узгоджена з Міністерством фінансів України у 2018 році. Ось головні цілі стратегії:

- банк працює переважно для приватних клієнтів і малого бізнесу. АТ «КБ «ПриватБанк» має стати прибутковим і залишатиметься державним банком до 2022 року;

- за цей час банк принесе державі, максимально можливий прибуток і компенсуємо збитки від кредитів, виданих банком до націоналізації.

Мета стратегії — успішний продаж банку потужним закордонним інвесторам. Таким чином гроші платників податків, вкладені з бюджету три роки тому, повернуться до держави й збільшаться.

АТ «ПриватБанк» створено Благодійний фонд ПриватБанку «Допомагати просто!», який працює вже дев'ять років і надає можливість кожному займатись благодійністю. Минулого року 1,2 мільйона клієнтів банку пожертвували 40,1 млн грн на допомогу тим, хто її потребує.

Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України. Станом на 01.01.2019 р. банк має 30 філій і 2445 відділень в Україні та філію на Кіпрі. Крім того банк мав асоційовану групу у Латвії та представництва в Києві (Україна), Лондоні (Велика Британія) та Пекіні (Китай), а також структуровані підприємства у Великій Британії. В банку працює понад 35 тис. чоловік [42].

За розміром активів, зобов'язань, капіталу, прибутку, кредитного та депозитного портфелів АТ «КБ «ПриватБанк» протягом 2017-2019 років займав сходинки лідерів вітчизняного фінансового ринку (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Місце АТ «КБ «ПриватБанк» серед банків України протягом 2016-2018 років за розміром активів, зобов'язань, власного капіталу та фінансового результату

Роки	Місце АТ КБ «ПриватБанк» серед банків України за розміром					
	активів	зобов'язань	капіталу	прибутку	кредитного портфеля	депозитного портфеля
2017	1	1	1	був збитковим	1	1
2018	1	1	1	1	1	1
2019	1	1	1	1	2	1

Складено автором за даними джерела [43]

Міжнародні рейтингові агентства надають АТ «КБ «ПриватБанк» статус:

- 29 квітня 2020 р. Рейтингове агентство Fitch Ratings змінило прогноз за рейтингами семи українських банків на «стабільний» з «позитивного» внаслідок перегляду агентством прогнозу за суверенними рейтингами України відповідно на «стабільний» з «позитивного» через очікування негативного впливу від пандемії COVID-19;

- 16 червня 2020 р. Міжнародне рейтингове агентство Moody's підвищило рейтинги ПриватБанку, зокрема базову оцінку кредитоспроможності до "b3" з "ca1", рейтинг за депозитами в іноземній валюті до "Ca1" з "Ca2" та рейтинг за депозитами в національній валюті до "B3" з "Ca1". Прогноз за рейтингами по депозитах змінено на "стабільний" з "позитивного". Як говориться в повідомленні Moody's, підвищення рейтингів ПриватБанку обумовлено підвищенням суверенного рейтингу України та відображає високий рівень рентабельності банку, що спирається на стабільні комісійні доходи, низьку залежність банку від ринкового фінансування та дуже високий рівень ліквідних активів;

- 10 грудня 2020 р. Рейтингове агентство Moody's Investors Service ("Moody's") підвищило рейтинг ПриватБанку за довгостроковими депозитами в іноземній валюті до B3 з Ca1. Рейтинг ПриватБанку був підвищений у межах рейтингової дії стосовно 18 банків регіону СНД, що мала місце через зміну "країнової стелі" (порогу), що застосовується до юрисдикцій вказаних банків, внаслідок публікації 7 грудня 2020 року оновленої Методології Moody's щодо країнової стелі (Moody's Country Ceilings Methodology). Країнова стеля відображає найвищий рівень рейтингу, який загалом може бути присвоєний фінансово найсильнішим зобов'язанням емітентів, розташованих у цій країні. Рейтинг ПриватБанку за довгостроковими депозитами в іноземній валюті тепер відповідає рейтингу України (поточний B3 стабільний).

Сьогодні АТ «КБ «ПриватБанк» узагальнений рейтинг за даними різними рейтинговими агенціями наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Міжнародні рейтинги АТ «КБ «ПриватБанк» на грудень 2020 року

Standard Rating	
Довгостроковий рейтинг за національною	uaAA
Короткостроковий кредитний рейтинг	uaK1
Рейтинг депозитів	ua.1
Fitch Ratings	
Довгостроковий рейтинг за національною	AA (ukr)/Stable
Рейтинг стійкості	b
Довгостроковий рейтинг РДЕ в іноземній	B/Stable
Довгостроковий рейтинг РДЕ в національній	B/Stable
Короткостроковий рейтинг РДЕ в іноземній	B
Рейтинг підтримки	4
Рівень підтримки довгострокового РДЕ	B
Moody's (рейтинги визначаються на основі публічної інформації)	
Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	b3
Скоригована базова оцінка	b3
Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3/Stable
Довгострокові депозити (національна валюта)	B3/Stable
Довгострокова оцінка ризику контрагента	B2(cr)
Довгостроковий рейтинг ризику контрагента	B2
Довгостроковий рейтинг ризику контрагента	B2

Обсяг, склад і структура активів АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017-2019 роках представлено в таблиці 2.7, динаміка цих показників наведена у таблиці 2.8.

Таблиця 2.7 – Показники складу та структури активів АТ «КБ «ПриватБанк» за 2016-2018 роки

Активи	Роки, млн грн			Частка в активах, %			Зміни в структурі, %	
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018
Грошові кошти та їх еквіваленти	19696,7	22345,3	28601,1	4,01	4,25	5,18	+0,25	+0,93
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	34435,0	86244,4	84680,2	7,00	16,42	15,34	+9,42	-1,08
Кошти в інших банках	7936,9	5069,7	17803,1	1,61	0,97	3,22	-0,65	+2,26
Кредити та заборгованість клієнтів	38537,9	52020,0	61033,3	7,84	9,90	11,06	+2,07	+1,15
Кредити та заборгованість юридичних осіб	7675,0	13043,9	14883,0	1,56	2,48	2,70	+0,92	+0,21
Кредити та заборгованість фізичних осіб	30862,9	38976,0	46150,3	6,28	7,42	8,36	+1,14	+0,94
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	90223,8	79298,9	66601,7	18,35	15,10	12,06	-3,25	-3,03
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	39174,8	14537,8	27918,1	7,97	2,77	5,06	-5,20	+2,29
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	432,8	147,1	154,6	0,09	0,03	0,03	-0,06	0
Інвестиційна нерухомість	575,7	3340,1	3378,9	0,12	0,64	0,61	+0,52	-0,02
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	181,5	184,1	2256,9	0,04	0,04	0,41	0	+0,37
Відстрочений податковий актив	1,7	18,0	18,0	0,00	0,00	0,00	0	0
Основні засоби та нематеріальні активи	3276,6	3793,4	6480,5	0,67	0,72	1,17	+0,06	+0,45
Інші фінансові активи	11482,7	12120,5	12560,8	2,34	2,31	2,28	-0,03	-0,03
Інші активи	13525,7	2918,0	2918,7	2,75	0,56	0,53	-2,20	-0,03
Загальні активи, усього	491715,9	525247,8	552058,1	100,0	100,0	100,0	0	0

Складено за даними додатка А

Дані таблиці 2.7 свідчать, що найбільшу частку у активах банку у 2017 р. займали цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, частка яких становила 18,35%, а у 2018-2019 рр. займали Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, частка яких відповідно за роками становила: 16,42% та 15,34%.

Також значну частку в активах АТ «КБ «ПриватБанк»» займали кредити та заборгованість клієнтів, що становили у: 2017 р. 7,84% загальної вартості активів банку; 2018 р. – 9,90%; 2019 р. – 11,06%. При цьому спостерігається щорічне збільшення їх частки у аналізованому періоду, яке загалом становило 3,22%. Динаміка складових активів АТ «КБ «ПриватБанк»» представлена в таблиці 2.8.

Таблиця 2,8 – Динаміка обсягу складових активів АТ «КБ «ПриватБанк» за 2017-2019 рр.

Активи	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2018 р./2017 р.	2019 р./2018 р.	2018 р./2017 р.	2019 р./2018 р.	2018 р./2017 р.	2019 р./2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
Грошові кошти та їх еквіваленти	+2648,6	+6255,8	+13,45	+28,0	113,45	128,00
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	+51809,4	-1564,2	+150,46	-1,81	250,46	98,19
Кошти в інших банках	-2867,2	+12733,4	-36,12	+251,17	63,88	351,17
Кредити та заборгованість клієнтів	+13482,1	+9013,3	+34,98	+17,33	134,98	117,33
Кредити та заборгованість юридичних осіб	+5368,9	+1839,1	+69,95	+14,10	169,95	114,10
Кредити та заборгованість фізичних осіб	+8113,1	+7174,3	+26,29	+18,41	126,29	118,41
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	-10924,9	-12697,2	-12,11	-16,01	87,89	83,99

Кінець таблиці 2.8

1	2	3	4	56	7	8
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	-24637	+13380,3	-62,89	+92,04	37,11	192,04
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	-285,7	+7,5	-66,01	+5,10	33,99	105,10
Інвестиційна нерухомість	+2764,4	+38,8	+480,18	+1,16	580,18	101,16
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	+2,6	+2072,8	+1,43	+1125,91	101,43	1225,91
Відстрочений податковий актив	+16,3	0	+958,82	0	1058,82	100,00
Основні засоби та нематеріальні активи	+516,8	+2687,1	+15,77	+70,84	115,77	170,84
Інші фінансові активи	+637,8	+440,3	+5,55	+3,63	105,55	103,63
Інші активи	-10607,7	+0,7	-78,43	+0,02	21,57	100,02
Загальні активи, усього	+33531,9	+26810,3	+6,82	+5,10	106,82	105,10

Загальний обсяг активи АТ «КБ «ПриватБанк» зростав щороку і у 2018 році в порівнянні із 2017 роком зростання становило 33531 млн грн (6,82%), а у 2019 р. в порівнянні з 2018 р. зростання склало 26810,3 млн грн (5,1%).

Так, зростання активів у 2018 р. відбулося за рахунок збільшення за такими статтями: «Грошові кошти та їх еквіваленти» (зростання 2648,6 млн грн (13,45%)); «Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток» (зростання 51809,4 млн грн (150,46%)); «Кредити та заборгованість клієнтів» (зростання 13482,1 млн грн (34,98%)); «Інвестиційна нерухомість» (зростання 2764,4 млн грн (480,18%)); «Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток» (зростання 2,6 млн грн (1,43%)); «Відстрочений податковий актив» (зростання 16,3 млн грн (958,82%)); «Основні засоби та нематеріальні активи» (зростання 516,8 млн грн (15,77%)); «Інші фінансові активи» (зростання 637,8 млн грн (5,55%)).

Зростання активів у 2019 р. відбулося за рахунок збільшення майже всіх статей активів, виключення становило зменшення за такими статтями:

«Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток» (зменшення 1564,2 млн грн (1,81%)); «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід» (зменшення 12697,2 млн грн (16,01%)).

Таким чином, можна зробити висновок про задовільну загальну структуру активів АТ «КБ «ПриватБанк», що дозволяє банку ефективно управляти як величиною, так і окремими складовими активів.

Показники обсягу та складу капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» представлено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Показники обсягу складових капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» за 2017-2019 роки

Капітал	Роки, млн грн			Частка в капіталі, %			Зміни в структурі, %	
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Статутний капітал	206059,7	206059,7	206059,7	804,68	654,94	377,89	-149,73	-277,05
Емісійні різниці	22,7	22,7	22,7	0,09	0,07	0,04	-0,02	-0,03
Резервні та інші фонди банку	6210,5	6210,5	6850,5	24,25	19,74	12,56	-4,51	-7,18
Резерви переоцінки	12309,7	9558,7	11514,8	48,07	30,38	21,12	-17,69	-9,26
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-198995,0	-190389,4	-169918,7	-777,09	-605,14	-311,61	+171,95	+293,52
Капітал банку	25607,7	31462,2	54528,9	100,0	100,0	100,0	0	0

Складено за даними додатка Б

Згідно даних таблиці 2.9 видно, що найбільшу частку у капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» займає статутний капітал (у 2018 р. частка становила 804,68%; у 2019 р. – 654,94%; у 2019 р. – 377,89%). Такі значення часток статутного капіталу свідчать про те, що розмір капіталу банку є значно меншим за розмір його статутного капіталу, що є вкрай негативним фактом. Така ситуація спричинена наявністю у АТ «КБ «ПриватБанк» в 2017-2019 рр. значної суми непокритих збитків, яка у відсотках становила у 2017 р. 777,09% загальної величини капіталу банку; у 201852%.

Динаміка обсягу складових капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017-2019 рр. представлена у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка обсягу складових капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017-2019 рр.

Капітал	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2018 р./2017 р.	2019 р./2018 р.	2018 р./2017 р.	2019 р./2018р.	2018 р./2017р.	2019 р./2018р.
1	2	3	4	5	6	7
Статутний капітал	0	0	0	0	0	0
Емісійні різниці	0	0	0	0	0	0
Резервні та інші фонди банку	0	640	0	+10,31	0	110,31
Резерви переоцінки	-2751	+1956,1	-22,35	+20,46	77,65	120,46
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-8605,6	-20470,7	-4,32	-10,75	95,68	89,25
Капітал банку	+5854,5	+23066,7	+22,86	+73,32	122,86	173,32

Розмір капіталу банку у період, який аналізується, щорічно зростав, так у 2018 році у порівнянні із 2017 роком капітал АТ «КБ «ПриватБанк» зріс на 5854,5 млн грн, а темп приросту склав 22,86%, у 2019 році порівняно із 2018 роком сума капіталу банку збільшилась на 23066,7 млн грн, а темп приросту склав 73,32 %.

Така тенденція щодо зростання капіталу банку є позитивною. Відмітимо, що у 2018-2019 роках зростання капіталу банку відбулося за рахунок значного зменшення суми непокритих збитків, яке становило у 2018 році порівняно із 2017 роком 8605,6 млн грн (на 4,32%), а у 2019 році порівняно із 2018 роком воно склало 20470,7 млн грн (на 10,75%). Протягом 2018-2019 років АТ «КБ «ПриватБанк» не збільшував статутний капітал. Однак, було збільшено резервів переоцінки, які у 2019 році порівняно із 2018 роком зросли на 1951,6 млн грн (на 20,46%). Збільшення капіталу АТ «КБ «ПриватБанк» заслуговує на

позитивну оцінку та стало можливим, завдяки прибутковій діяльності, яка дозволила скоротити непокриті збитки банку.

Показники складових доходів та витрат АТ «КБ «ПриватБанк» їх структуру наведено в таблицях 2.11, 2.12.

Таблиця 2.11 – Показники складових формування доходів АТ «КБ «ПриватБанк» та їх структура у 2017-2019 рр.

Доходи	Роки, млн грн			Частка в доходах, %			Зміни в структурі, %	
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	4663,2	16767,5	19666,8	22,99	50,07	41,29	+27,08	-8,78
Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	11593,2	15188,5	18188,6	57,15	45,35	38,18	-11,79	-7,17
Торговий результат	2163,2	65,9	7588,1	10,66	0,20	15,93	-10,47	15,73
Інші операційні доходи	1509,7	1384,3	1446,9	7,44	4,13	3,04	-3,31	-1,10
Інші доходи	357,9	85,1	744,9	1,76	0,25	1,56	-1,51	1,31
Всього доходів	20287,2	33491,3	47635,3	100,0	100,0	100,0	0	0
Прибуток/(збиток) до оподаткування	-22946,2	12789,2	32608,8	x	x	x	x	x
Прибуток/(збиток) після оподаткування	-22965,9	12798,3	32609,2	x	x	x	x	x

Складено за даними додатку В

З даних таблиці 2.11 видно, що переважну частку у доходах АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017 році займає чистий комісійний дохід – 57,15%, у 2018 році його частка складала – 45,35%, а у 2019 році – 38,18%. Що ж стосується 2018-2019 років, то найбільша частка доходів банку належить чистому процентному доходу. Так, у 2018 році його частка становила 50,07% загальної величини доходів, а у 2019 році вона дещо знизилась до 41,29%, однак все ж залишалась переважною у доходах банку. Щодо кінцевого результату діяльності банку, відмітимо, що у 2017 році банк мав збиток у розмірі 22965,9 млн грн, однак 2018-2019 роки відзначаються тим, що банк в ці роки став прибутковим. При

чому, у 2019 році прибуток після оподаткування порівняно з 2018 роком зріс на 19810,9 млн грн, тобто 154,8%.

Таблиця 2.12 – Показники складових витрат АТ «КБ «ПриватБанк» та їх структура у 2017-2019 рр.

Витрати	Роки, млн грн			Частка в загальних витратах (в адміністративних витратах), %			Зміни в структурі, %	
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018
Процентні витрати	18373,6	14002,1	14174,1	41,45	43,83	40,24	+2,38	-3,59
Комісійні витрати	3016,6	4401,9	6386,1	6,81	13,78	18,13	+6,97	+4,35
Адміністративні та інші операційні витрати, всього	22934,9	13543,3	14662,3	51,74	42,39	41,63	-9,35	-0,76
В т.ч.: заробітна плата персоналу	3462,0	4417,2	5639,1	15,09	32,62	38,46	+17,52	+5,84
нарахування на фонд заробітної плати	729,1	935,3	1176,0	3,18	6,91	8,02	+3,73	+1,11
інші витрати на персонал	362,6	376,7	485,3	1,58	2,78	3,31	+1,20	+0,53
витрати на утримання основних засобів	1113,7	1182,6	1921,6	4,86	8,73	13,11	+3,88	+4,37
експлуатаційні та господарські витрати	630,6	773,1	738,0	2,75	5,71	5,03	+2,96	-0,68
витрати на рекламу і маркетинг	36,5	49,4	28,0	0,16	0,36	0,19	+0,21	-0,17
витрати на оренду	618,6	685,4	129,0	2,70	5,06	0,88	+2,36	-4,18
інші адміністративні та операційні витрати	15982,0	5123,7	4545,2	69,68	37,83	31,00	-31,85	-6,83
Всього витрат	43233,5	20702,0	15026,5	100,00	100,00	100,00	0	0

Дані таблиці 2.11 дають змогу зробити висновок про те, що у 2017 та 2019 роках в загальних витратах АТ «КБ «ПриватБанк» найбільшу частку займають адміністративні витрати (відповідно 51,74% та 41,63%). У 2018 році у загальних витратах переважають процентні витрати, частка яких в цей рік складала 42,39%. Щодо складових адміністративних витрат банку можна відмітити, що найбільшу частку мають інші адміністративні витрати (нажаль їх склад у фінансовій звітності не наводиться, лише дещо представлений у Примітках до

фінансової звітності банку), яка відповідно за роками, що аналізуються, становила: 69,68%, 37,83% та 31,0%. Друге місце у адміністративних витратах АТ «КБ «ПриватБанк» займають витрати на заробітну плату персоналу, частка яких за 2017-2019 рр. зросла від 15,09% до 38,46%, тобто на 23,37%.

Таким чином, фінансові результати АТ «КБ «ПриватБанк» дозволяють банкові нарощувати обсяг капіталу.

Показники обсягу складових зобов'язань АТ «КБ «ПриватБанк» за 2017-2019 роки представлено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Показники обсягу складових зобов'язань АТ «КБ «ПриватБанк» за 2017-2019 роки

Зобов'язання	Роки, млн грн			Частка в капіталі, %			Зміни в структурі, %	
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Кошти отримані від НБУ	12393,5	9817,1	7720,8	9,04	6,09	4,22	-2,95	-1,87
Кошти банків	44,4	120,8	50,5	0,03	0,07	0,03	0,04	-0,05
Кошти клієнтів	114768,3	138603,0	157703,5	83,73	85,99	86,23	55,84	-53,33
Боргові цінні папери, емітовані банком	2,0	2,1	2,2	0,001	0,001	0,001	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	107,6	152,6	139,3	0,08	0,09	0,08	0,02	-0,02
Резерви за зобов'язаннями	2136,2	2329,3	2310,0	1,56	1,45	1,26	-0,11	-0,18
Інші фінансові зобов'язання	6153,5	8426,6	11541,8	4,49	5,23	6,31	0,74	1,08
Інші зобов'язання	1341,1	1729,9	3413,7	0,98	1,07	1,87	0,09	0,79
Субординований борг	128,5	0	0	0,09	0	0	-0,09	0
Усього зобов'язань	137075,1	161181,4	182881,8	100,00	100,0	100,0	0	0

Складено за даними додатку Г

За даними таблиці 2.13 видно, що найбільшу питому вагу у загальній сумі зобов'язань займають кошти клієнтів, причому їх частка за період з 2017 року по 2019 зобов'язань рік зросла від 83,73% до 86,23%. В зобов'язаннях АТ «КБ

«ПриватБанк» також мають місце кошти, які банк отримав від НБУ. Їх частка становить у 2017 році 9,04%, у 2018 році 6,09% та у 2019 році 4,22%.

Динаміка обсягу складових зобов'язань АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017-2019 рр. представлена у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Динаміка обсягу складових зобов'язань АТ «КБ «ПриватБанк» у 2017-2019 рр.

Зобов'язання	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2018 р./2017 р.	2019 р./2018 р.	2018 р./2017 р.	2019 р./2018р.	2018 р./2017р.	2019 р./2018р.
1	2	3	4	5	6	7
Кошти отримані від НБУ	-2576,4	-2096,3	-20,79	-21,35	79,21	78,65
Кошти банків	+76,4	-70,3	+172,07	-58,20	272,07	41,80
Кошти клієнтів	+23834,7	+19100,5	+20,77	+13,78	120,77	113,78
Боргові цінні папери, емітовані банком	+0,1	+0,1	+5,00	+4,76	105,00	104,76
Відстрочені податкові зобов'язання	+45,0	-13,3	+41,82	-8,72	141,82	91,28
Резерви за зобов'язаннями	+193,1	-19,3	+9,04	-0,83	109,04	99,17
Інші фінансові зобов'язання	+2273,1	+3115,2	+36,94	+36,97	136,94	136,97
Інші зобов'язання	+388,8	+1683,8	+28,99	+97,34	128,99	197,34
Субординований борг	-128,5	0	-100,0	0	0	0
Усього зобов'язань	+24106,3	+21700,4	+17,59	+13,46	117,59	113,46

Заборгованість АТ «КБ «ПриватБанк» перед НБУ за результатами 2018 року скоротилась на 2576,4 млн грн, тобто на 20,79 %, а за результатами 2019 року ця заборгованість скоротилась ще на 2096,3 млн грн, тобто на 21,35%. Зменшення заборгованості АТ «КБ «ПриватБанк» перед НБУ є позитивним фактором. Банк мав достатньо ліквідності для погашення заборгованості, а необхідність її підтримки носила технічний характер. Загалом, АТ КБ

«ПриватБанк» не мав гострої залежності від заборгованості перед НБУ, яка на початок 2019 року не перевищувала 4,22 % від зобов'язань банку. У 2018 році банком підписано рамкову кредитну угоду та рамкову кредитну репо угоду з НБУ строком на 10 років, що дозволяє отримувати кредити рефінансування, овернайт, репо під заставу державних цінних паперів за необхідності.

Зобов'язання банку у 2018 році зросли у порівнянні із 2017 роком на 24106,3 млн грн, тобто на 17,9%; у 2019 році порівняно із 2018 роком зобов'язання зросли на 21700,4 млн грн, тобто на 13,46%.

У 2018 році в порівнянні із 2017 роком відмічається також зростання майже всіх складових зобов'язань АТ «КБ «ПриватБанк», крім такої їх складової, як субординований борг.

Завданням АТ «КБ «ПриватБанк» на наступний рік є досягнення показників прибутковості згідно з цілями бізнес-стратегії Групи зі збереженням лідируючих позицій на українському банківському ринку.

Основні пріоритети банку на найближчу перспективу:

- подальше нарощування якісного кредитного портфелю, в якому, як і раніше, буде переважати роздрібний сегмент;
- підтримка оптимального та достатнього рівня ресурсної бази при подальшій політиці зниження вартості;
- трансформація внутрішніх бізнес-процесів, які дозволять підвищити ефективність бізнесу та якість обслуговування клієнтів;
- подальша оптимізація та приведення до належного стану регіональної мережі відділень та банківської інфраструктури;
- розробка та впровадження якісних та інноваційних продуктів, сервісів.

3 Напрями розвитку діяльності банків на фінансовому ринку України

3.1 Дослідження тенденцій розвитку фінансових інновацій на фінансовому ринку в умовах поширення процесів цифровізації економіки

Традиційні підходи до надання банківських послуг і ведення банківського бізнесу вже не задовольняють зростаючий попит та очікування клієнтів, не відповідають вимогам підвищення ефективності та прибутковості. Банківський сектор відчуває посилюючий вплив цифровізації економіки, технологій і демографічних факторів. Цифровізація економіки змінила систему економічних відносин. Збільшуються конкуренція та дезінтермедіація з боку небанківських провайдерів послуг, зокрема, не тільки фінансово-кредитних установ, але й високотехнологічних компаній і стартапів “Fintech”. Так, останніх можна вважати, з одного боку, реальною загрозою для розвитку або навіть існування банківського сектору, якщо враховувати, що вони поряд з новими технологічними рішеннями прагнуть стати лідерами в його високорентабельних сегментах, а з іншого – новим етапом розвитку, якщо банки зможуть подолати традиційний консерватизм і співпрацювати, формуючи нові прогресивні відносини з “Fintech” [44, с. 68].

Не деталізуючи науковий дискурс стосовно характерних особливостей поняття «цифрова економіка», будемо вважати, що це – «економіка, яка заснована на нових методах генерування, обробки, збереження, передачі даних, а також цифрових комп'ютерних технологіях» [64]. Створити новий ринок, витіснити домінуючу бізнес-модель або технологію здатні тільки радикальні інновації. Початком нового етапу фінансових інновацій можна вважати впровадження банківської карти – значної радикальної інновації, що окреслила формування світового ринку банківського карткового бізнесу, розвиток клієнтоорієнтованої стратегії й поширення інфокомунікаційних технологій у

банківській сфері. Це підтверджує аналіз інноваційних розробок банків країн світу протягом 2013-2016 рр., який показав, що радикальні фінансові інновації змінили свій характер і переважно засновані на цифрових комп'ютерних технологіях (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Радикальні фінансові інновації

Рік	Банк-інноватор	Інновація
2013	“Hana Bank” (Корея)	“Hana Bank’s Integrated Mobile Strategy” – інтегрована мобільна стратегія забезпечення клієнтів різноманітними продуктами та доступом до інтелектуальних фінансових рішень у режимі реального часу для вирішення та полегшення фінансових і життєвих проблем клієнтів.
2014	“Idea Bank” (Польща)	“Idea Cloud (Secure Banking Cloud)” – безпечна банківська хмара, яка прогнозує збитки, управляє бюджетом і прогнозує фінансову ситуацію компанії.
2015	“Fidor Bank AG” (Німеччина)	“Fidor Smart Current Account” – розрахунковий онлайн-рахунок управління фінансами, пошуку найбільш вигідних банківських продуктів, формування додаткового доходу.
2016	“CaixaBank” (Іспанія)	“Virtual Assistant in Foreign Trade WATSON” – ефективний фінансовий термінал з більш швидким доступом до інформації для співробітників і клієнтів – надання спеціалізованих консультацій і рекомендацій.

Використання хмарних сервісів для здійснення основної діяльності є наступним сучасним трендом у банківській сфері. Прикладом цього є хмарні рішення від “Idea Bank”, що дали йому змогу провести революцію у стандартних банківських операціях, які зараз потребують скорочення часу та спрощення їх проведення. Фінансова інновація “Idea Cloud (Secure Banking Cloud)” дає змогу попередити користувачів про можливий негативний рух грошових потоків і майбутній профіцит бюджету, спираючись на аналіз моделі їх поведінки [72]. “Idea Cloud” є інтелектуальною системою, адже, моделюючи поведінку користувачів, оцінює і прогнозує фінансову ситуацію компанії та попереджає підприємця про неочікуваний дефіцит або майбутній профіцит фінансових ресурсів. У першому випадку система автоматично запропонує рішення (наприклад, факторинг або позику), щоб компанія могла працювати і надалі. Однією з важливих функцій системи є її віртуальне сховище,

призначене спеціально для зберігання цінних корпоративних документів (презентацій, персональних і фінансових даних тощо) за забезпечення найвищого рівня безпеки, зменшення операційних витрат [73]. Особливу увагу банківські установи приділяють формуванню клієнтської бази та зміцненню взаємовідносин з клієнтами. Зокрема, протягом останніх років стійкою залишається тенденція персоніфікованого підходу до таргетінгу та взаємодії з клієнтами на основі формування їх повного профілю. Це дає змогу також будувати нові маркетингові стратегії, засновані на активності клієнтів. Знання профілю клієнта зумовлює розробку нових продуктів і нових відносин, особливо з цифровими та мобільними клієнтами банків (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Фінансові інноваційні продукти і послуги

Рік	Банк-інноватор	Інновація
2013	“CaixaBank” (Іспанія)	“SegurCaixa Auto” – нове рішення автострахування з додатковими функціональними можливостями для мобільних девайсів. Політика “SegurCaixa Auto” полягає в автострахуванні власності у форматі 365x24 з наданням ексклюзивних послуг, зокрема в організації поїздок, персоналізованого сервісу та правового захисту.
2014	“CaixaBank” (Іспанія)	“ReciBox” – онлайнвий і багатофункціональний сервіс обслуговування, що дає змогу клієнтам повністю керувати та контролювати власні рахунки. Сервіс має дружній, нового стилю інтерфейс, унікальні інтерактивні функції надання корисної інформації про стан рахунків, оцінки власної платіжної інформації та управління витратами, одержання повідомлень, додатковий портал з легким доступом до домашнього банкінгу тощо.
2015	“Fidor Bank AG” (Німеччина)	“Fidor Smart Current Account” – безкоштовний банківський рахунок, побудований за допомогою інтерфейсу додаткового програмування (API). Надає додаткові можливості постійно збільшувати спектр продуктів і послуг (кредитні перекази через “Twitter”, соціальне кредитування, соціальну торгівлю віртуальними валютами тощо), поглибити наявні відносини з клієнтами та залучати нових клієнтів.
2016	“Wells Fargo” (США)	“CEO Mobile® biometrics” – новий стандарт безпеки мобільних банківських послуг для надання швидкого та безпечного доступу до послуг. Функція “Mobile Euerprint CEO” використовує мобільний пристрій клієнта для створення шаблону сітківки ока, які можуть використовуватися для його ідентифікації під час входу в систему, що економить час і усуває необхідність запам’ятовувати паролі тощо.

Усвідомлення необхідності фінансової інтеграції, зростання дохідності бізнесу зумовлює пошук нових підходів залучення клієнтів, що й означило

наступний тренд і напрям розвитку фінансових інновацій. Зокрема, в 2015 р. переможцем у конкурсі “BAI-Finacle Global Banking Innovation Awards” у номінації «Платіжні засоби» стала фінансова інновація – мобільний банкомат (“The Mobile ATM Service for Small Medium Enterprises”) від “Idea Bank” (Польща). Ця фінансова інновація поєднує мобільний банкомат і депозитний сервіс, який розміщується на електричному автомобілі “BMW i3”, керованому кваліфікованими працівниками банку, який пропонується безкоштовно для підприємців середнього та малого бізнесу – клієнтів банків. Мобільний банкомат (“Mobile ATM Service”) не тільки відповідає зростаючим потребам клієнтів для мобільних рішень, які зручні та легкодоступні, але й заохочує підприємців зберігати свої гроші в банку, тим самим поліпшуючи свої майбутні можливості отримання позик. Завдяки вбудованій у транспортний засіб (автомобіль) системі стеження в режимі реального часу клієнти можуть робити попереднє бронювання, призначати зустрічі та здійснювати в ньому операції, синхронізовані з їх рахунками протягом декількох хвилин.

Фінансова інновація “Risk Modelling Innovation through Data Analytics” – інновація з моделювання ризиків за допомогою аналізу даних від “CaixaBank” (Іспанія). Проте, на нашу думку, ця інновація є підтвердженням таких трендів, як робота над підвищенням ефективності управління ризиками та впровадження нових підходів у бізнес-аналітику банківських установ. Іншим трендом є використання цифрових технологій для підвищення якості обслуговування клієнтів (таблиця 3.3).

Аналіз фінансових інновацій останніх двох років показує, що набуває стійкості багатоканальний доступ до банківських продуктів і послуг. Тому виправданим є прагнення визначення оптимального каналу обслуговування клієнта. Цифрова диференціація зумовила поділ клієнтів залежно від ступеня схильності до цифрових інноваційних технологій на кластери, а саме клієнтів, які використовують традиційні канали взаємодії; вибірково використовують інноваційні технології залежно від їх корисності та накопиченого досвіду; прагнуть, але не мають можливості широко використовувати інноваційні

технології; вважають інноваційні технології важливою і невід’ємною складовою особистого життя.

Таблиця 3.3 – Фінансові інновації в каналах обслуговування клієнтів

Рік	Банк-інноватор	Інновація
2013	“Alior Bank” (Польща)	“Online Credit Process by Alior Bank S.A.” – онлайн-кредитування, яке дає змогу клієнту отримати кредит у рамках безпаперового процесу без виходу з інтернет магазину. Революційними є підтвердження доходів та онлайн-перевірка особистості клієнта.
2014	“MBank” (Польща)	“New mBank” – цифровий банк нового покоління, що інтегрує банківські функції з передовим персональним управлінням фінансами, керуванням відносинами з клієнтами в реальному часі, комерційним фінансуванням, інтеграцією соціальних мереж, платежів “P2P”, повнотекстовий пошук, імітацію та відео-банкінг.
2015	“Bank of East Asia, Limited” (Гонконг, Китай)	“Digital Branch” – набір інноваційних банківських інструментів, що включає інтерактивний сенсорний екран (i-Counter), який перетворює на відео інтерфейс (i-Teller), забезпечуючи пряме спілкування з обслуговуючим персоналом віддаленого сайту, інтерактивний помічник для фінансового планування (i-Window), самозастосування кредитної картки (i-Zone), автоматичне заповнення форм за допомогою OCR і цифрових підписів (i-Kit) та браузер для завантаження продуктів і документів (i-Panel).
2016	“Mizuho Financial Group, Inc.” (Японія)	“Pepper” – інноваційне галузеве рішення служби підтримки фізичного каналу (“Digital Omotenashi”), роботи-гуманоїди, які виступають в ролі консьєржа у традиційних японських філіях банку, здатні використовувати свої функції “AI” та “Big Data” для вивчення та аналізу інтересів клієнта, взаємодіючи під час гри чи спілкування з клієнтами.

Так, фінансову інновацію “TEB Women Banking” можна вважати відповіддю на глобальну тенденцію розвитку жіночого підприємництва, обсяг якого у світі становить приблизно 300 млрд. дол. США, або 37% МСП. Зокрема, в Туреччині жінкам належать 10% капіталу національних МСП, а в Казахстані – 42%, що забезпечує 40% формування ВВП [12]. Важливим чинником соціально-економічного розвитку будь-якої країни є інноваційна бізнес-активність, ключовим драйвером, але водночас і бар’єром якої є рівень доступності фінансування для підприємців. Саме фінансова програма “Co-op Capital” (“Nusenda Credit Union”, США), що поєднує мікрокредитування та спонсорство, будує довірчі відносини, в рамках яких організації-члени (фінансові інститути розвитку, кооперативи, асоціації, спілки) спонсують

кредитну заявку за низькою процентною ставкою через власний депозитний рахунок для афільованих осіб, а також надають андеррайтинг за кредитом [70]. Водночас упровадження “Co-op Capital” створює соціальні ефекти, а саме підвищує рівень бізнес-активності та зайнятості населення, збільшує можливості працевлаштування і добробуту населення. Проблема «поганих» кредитів, що загострилась внаслідок останньої фінансової кризи 2008-2009 рр., не знайшла свого вирішення. Тому фінансові інновації останніх років щодо вдосконалення внутрішніх процесів банку стосуються підвищення ефективності процесу збору простроченої дебіторської заборгованості, уникаючи будь-яких негативних впливів на відносини з клієнтами (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Фінансові інновації для вдосконалення внутрішніх процесів

Рік	Банк-інноватор	Інновація
2013	“ZUNO Bank” (Чехія)	“ZUNO: The Multi-Country Direct Banking Standardization in the CEE region” – унікальна банківська платформа, що оптимізує ІТ-структуру та стандартизує реалізацію онлайн-банкінгу.
2014	“DenizBank” (Туреччина)	“Inter-Collect Collection Software” – система збору інформації, що використовує алгоритм оптимізації під час збирання простроченої дебіторської заборгованості.
2015	“DenizBank” (Туреччина)	“Powerful Teller-Dashboard: Enhancing Customer Experience at Every Contact Point” – платформа, яка поєднує стратегії управління відносинами з клієнтами (CRM), прогнозу аналітику та аналітику пошуку даних зі зручним інтелектуальним інтерфейсом.
2016	“Alior Bank” (Польща)	“Smart Collect” – інтелектуальний автоматизований процес збирання боргів за сценарним підходом.

Так, фінансова інновація “Smart Collect” від “Alior Bank” є новою стратегією збору прострочених платежів за кредитами, адаптованою до кожного клієнта. “Smart Collect” є консолідованою платформою, що поєднує стратегію CRM, аналітику даних і моделювання для прогнозування потреб і підвищення якості обслуговування клієнтів. Вона дає можливість доступу в реальному часі до всіх інструментів обслуговування боргу, дає змогу будувати стратегії збору заборгованості за сценарним підходом, оптимізувати і скоротити витрати.

Іншим напрямом є постійне вдосконалення взаємовідносин з клієнтами. Концепція “Powerful Teller-Dashboard” від “DenizBank” об’єднує систему управління взаємовідносинами з клієнтами, інтелектуальну аналітику, інтеграцію даних для формування профілю клієнтів і зручний інтерфейс взаємодії незалежно від каналу. Можливість вибору клієнтами каналу взаємодії з найменшим часом очікування дає змогу зменшити операційні витрати, підвищити обсяги продажів, скоротити час проведення операцій, підвищити задоволеність працівників і клієнтів [71]. Необхідною умовою розвитку фінансових інновацій є інвестиції. Тому наступним трендом є інвестиції в базові банківські рішення для модернізації застарілих та наявних систем, а також у фінансові інновації для збереження та посилення конкурентних позицій банківських установ на ринку. Водночас цей тренд посилюється іншим – конкуренцією з боку небанківських фінансових установ і високотехнологічних компаній. Саме інвестиції в стартапи “FinTech” можна порівняти з «золотою лихоманкою», адже вони щорічно зростали майже на 70%. Проте 2010 р. намітилось зниження, зокрема, в них було інвестовано більше 50 млрд. дол. США, в 2015 р. – 22,3 млрд. дол. США, 2016 р. – 17,7 млрд. дол. США [51]. Лідерами інвестиційу 2017 р. є Китай і США (7,7 та 6,2 млрд.дол.США відповідно), 89% інвестицій Китаю спрямовані на b2b-напрямок, а в США – на b2b і b2c (56% і 44% відповідно) [58]. Це підтверджує зростання конкуренції з боку азійського технологічного хаба. Так, серед топ-5 світових стартапів цифрових фінансових послуг чотири належать Китаю (“Ant Financial”, “Lufax”, “JD Finance”, “Qufenqi”), сукупна ринкова вартість яких становить 91,4 млрд. дол. США, а інвестиції – 8,064 млрд. дол. США, проти одного старту США (“Stripe”) з ринковою вартістю 5 млрд. дол. США та інвестиціями 260 млн. дол. США [1]. Цьому, окрім іншого, також сприяють невизначеність питання виходу Великобританії з Євросоюзу та політика нового уряду США. Крім того, спостерігається перехід банків від власних інноваційних лабораторій до тестування в режимі реального часу та партнерства з “FinTech”. Сьогодні стратегія партнерства банківських установ з “FinTech” може бути, зокрема,

консервативною (очікувальна позиція та придбання FinTech-компаній), ліберальною (співпраця з FinTech-компаніями, створення власних технологічних фінансових лабораторій), репресивною (неприйняття FinTech-компаній доти, поки вони не займуть значну частку на ринку, а потім застосування жорсткого регулювання та законодавчих обмежень). Провідні банки, зокрема “Barclays”, “Citigroup”, “Santander”, “Deutsche Bank”, не тільки співпрацюють з FinTechкомпаніями, але й інвестують у створення на своїй базі власних FinTech-лабораторій. У 2015 р. на базі Українського венчурного хаба створено “FinTech Cluster”, який передбачає об’єднання банків, фінансових стартапів, інвестиційних фондів для розвитку українського FinTech-ринку. Активними учасниками цього ринку є «ПриватБанк», «Альфа-Банк», «Райффайзен Банк Аваль», «ОТП Банк». У тренді залишається інвестування в системи безпеки через зростання кібер-загроз для банківських установ. Підтвердженням цього, масштабності поширення та руйнівних наслідків останніх є, нагадаємо, проникнення хакерів в українські фінансові установи, блокування сайтів Міністерства фінансів і Державної казначейської служби в червні та грудні 2016 р., а також остання кібератака 27 червня 2017 р.

Отже, сучасний етап цифровізації економіки визначив тенденції та напрями розвитку банківської сфери, але водночас виявив виклики та загрози, у відповідь на які банківські установи повинні сконцентрувати увесь власний потенціал. Зокрема, до першочергових завдань варто віднести необхідність визначення пріоритетів цифрових ініціатив і встановлення чіткої їх узгодженості до корпоративної стратегії розвитку банківської установи. Крім того, вплив цифрових ініціатив повинен знайти відображення в ключових показниках ефективності, а також під час оцінювання приросту вартості бізнесу до і після впровадження фінансових інновацій.

3.2 Розвиток фінансового посередництва на основі вдосконалення державного регулювання інновацій банківських послуг

В Україні рівень інноваційного потенціалу є досить високим, але на сучасному етапі не реалізується в повному обсязі. Згідно загальним законам економіки між фінансовою стабільністю, ефективністю, конкурентоспроможністю та інноваційним потенціалом банку існує стійка залежність, тому фінансові інновації відіграють важливе значення в їхньому забезпеченні [21, с.111]. На жаль, в Україні практика фінансових інновацій, які реалізовані державними банками, є незначною. У той же час значна питома вага інноваційних ініціатив існує в сегменті комерційних банків. Українські банки, як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що унеможливорює набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, але скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію. Так в Україні впроваджується система онлайн-верифікації BankID. Система є спільним проектом «ПриватБанку» та «Ощадбанку» та створена за образом і подобою до систем, які вже давно використовуються в Великобританії, Швеції та Фінляндії. Система дозволяє підтвердити особу користувача в інтернеті, використовуючи його банківські дані, і працює за принципом верифікації через Facebook. Ця інноваційна програма дозволяє запобігати шахрайництву з банківськими рахунками та пластиковими картками [6]. На сучасному етапі найкрупніші українські банки, такі як ПриватБанк, ПУМБ, UniCredit Bank, ОТП Банк підтримують функцію інтернет банкінгу та створення власного кабінету на своїх офіційних сайтах. Новим трендом у банківських інноваціях є зближення банків із соціальними мережами. Зараз передовими проектами у сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта за фотографією в соціальних мережах. Так, компанія «Socure» розробила програму «Perceive», що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на

смартфон, і зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter і LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька лондонських банків у режимі тестування. Для запобігання випадкам шахрайства, а також з метою спрощення і прискорення процесу обробки чеків Union National Bank (UNB), один із лідерів ринку фінансових послуг ОАЕ, першим із фінансових інститутів регіону ввів інноваційну систему автоматичної перевірки підпису. Раніше службовцям UNB доводилося візуально звіряти підпис у чеку з електронним зразком, що зберігається в базі даних. Нова ж система забезпечує перевірку підпису відразу за двома критеріями: за відносно стабільними індивідуальними особливостями підпису і за динамічними особливостями його написання, які також мають суто індивідуальний характер. Ця система в декілька разів знижує ризик правопорушень, оскільки практично унеможлиблює підробки підпису в чеку [5].

Отже, можна відмітити, що розвиток ринку фінансового посередництва має ґрунтуватись на першочерговому врахуванні якості та доступності фінансових послуг. Відповідно, для розвитку функціонування ринку фінансових послуг необхідний комплексний підхід, який повинен включати як цілісну стратегію цілеспрямованого державного регулювання ринку послуг фінансового посередництва, спрямованих на його якісний розвиток, так і розвиток власне посередників як самостійних суб'єктів шляхом здійснення міжнародного співробітництва для обміну досвідом, та виконання відповідних дій на фінансовому ринку України [11, с. 199-205]. В роботі А.В. Кисильова запропоновано розроблення Концепції державного регулювання інноваційного розвитку ринку банківських послуг України. Автором відмічено, що НБУ вже зроблено низку дій щодо фундаментального оновлення системи законодавчого регулювання українського ринку платежів і переказу коштів, щоб гармонізувати його із європейським. Зокрема, в планах НБУ запровадження низки нових фінансових послуг, а також гармонізація національного законодавства із європейським відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС.

Йдеться про старт процесу імплементації норм європейської директиви PSD2 (щодо Open Banking) у національному законодавстві, що посилить конкуренцію на фінансовому ринку та сприятиме інноваційному розвитку вітчизняного платіжного ринку. Робота відбуватиметься із залученням зовнішньої юридичної експертизи за технічної підтримки іноземних донорів. Зокрема, НБУ планує:

1) запровадити низку нових платіжних послуг (фінансових і нефінансових). Замість однієї послуги з переказу коштів з'явиться 8 нових, з яких:

а) 6 фінансових послуг:

- внесення коштів на платіжний рахунок,
- зняття/списання коштів,
- переказ коштів,
- переказ коштів за рахунок кредиту,
- емісія/еквайринг,
- грошові перекази;

б) 2 нефінансові послуги:

- ініціювання платежу;
- послуга надання консолідованої інформації за платіжним рахунком;

2) трансформувати суб'єктів переказу коштів і змінити ролі платіжних систем, а саме скасувати необхідність створення або членства у платіжній системі для надання платіжних послуг. Крім постачальників платіжних послуг, на ринку мають з'явитися нові постачальники інформаційних послуг – ініціювання платежу та надання консолідованої інформації за платіжним рахунком;

3) категоризувати постачальників послуг таким чином, що платіжні послуги зможуть надавати банки, платіжні установи, установи електронних грошей, поштові оператори, державні установи тощо. Також з'являться постачальники обмежених платіжних послуг - телеком та інтернет-оператори, соціальні проекти тощо;

4) запровадити відкритий банкінг. Йдеться про безпечний онлайн-доступ до коштів і даних на клієнтських рахунках для окремих категорій постачальників, що надають послуги ініціювання платежу та надання консолідованої інформації за рахунками;

5) створити нові правила ліцензування і реєстрації небанківських установ, які надаватимуть платіжні послуги, а також нагляду за ними. Йдеться про скасування необхідності попереднього набуття статусу фінансової установи перед зверненням до НБУ для отримання ліцензії: статус фінансової установи надаватиметься одночасно із видачою ліцензії.

6) ліцензія на надання платіжних послуг видаватиметься у електронній формі, так само як і звітність та взаємодія між учасниками ринку. Реєстрація здійснюватиметься через включення інформації до Єдиного реєстру постачальників платіжних послуг і послуг платіжної інфраструктури;

7) створити нове регулювання у сегменті електронних грошей щодо суб'єктності їхніх емітентів та забезпечення операцій з їхнього обігу, а також надання права небанківським фінансовим установам на емісію та еквайринг платіжних карток, випуск електронних грошей, відкриття рахунків;

8) упровадити платіжні рахунки разом із процедурою убезпечення коштів користувачів платіжних послуг на таких рахунках, а також посилення вимог до захисту послуг – зокрема, встановлення вимог щодо посиленої клієнтської автентифікації та безпечної віддаленої взаємодії;

9) підвищити захист прав користувачів платіжних послуг, для чого планується встановити чіткі вимоги до постачальників щодо їхніх обов'язків, запровадити ліміти відповідальності за неавторизованими операціями тощо;

10) визначити роль НБУ як регулятора ринку платіжних послуг, оскільки саме НБУ має бути наділений правом контролювати надання платіжних послуг, організовувати роботу зі зверненнями користувачів тощо.

Здійснення таких кроків «сприятиме осучасненню держрегулювання у платіжній галузі» та «надасть позитивний імпульс розвитку інноваційних бізнес-рішень на ринку платіжних послуг». Сучасний підхід щодо ефективності

функціонування банківської системи України в сучасних умовах інтеграції і глобалізації адаптований на:

- стратегічний напрям розвитку національної банківської системи України має стати її спрямованість у світовий банківський простір на основі глобалізації фінансових ринків;

- концентрацію українського банківського капіталу та зростання капіталізації, що сприятиме підвищенню її фінансової стійкості та надійності;

- посилення конкуренції на ринку банківських послуг України сприятиме зниженню вартості фінансових ресурсів та зростанню їхньої доступності для підприємств і населення;

- збільшення присутності іноземного капіталу в національній банківській системі та забезпечення і дотримання національних інтересів, щодо недопущення загроз фінансовій безпеці країни.

На рисунку 3.1 зображено алгоритм розроблення Концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг, перевагами якого, на инашу думку, є його універсальність, тобто можливість використання в економічній системі будь-якого рівня. Розроблений А.В. Кисильовим алгоритм є інноваційним, тому що у ньому містяться всі складові, що забезпечують високий рівень управління інноваційним розвитком ринку банківських послуг, мають місце нові підходи до розробки стратегії (на основі моніторингу), використовуються науково обґрунтовані підходи до прийняття управлінських рішень тощо.

На основі запропонованого алгоритму доцільною є розробка Комплексної концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України, яка може стати основою програм розвитку ринку банківських послуг на фінансовому ринку. Довгострокове планування базується на гіпотезі про можливість спеціаліста передбачати та контролювати майбутнє.

На основі алгоритму можливо зробити висновок, що головною метою Комплексної концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України є забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки.

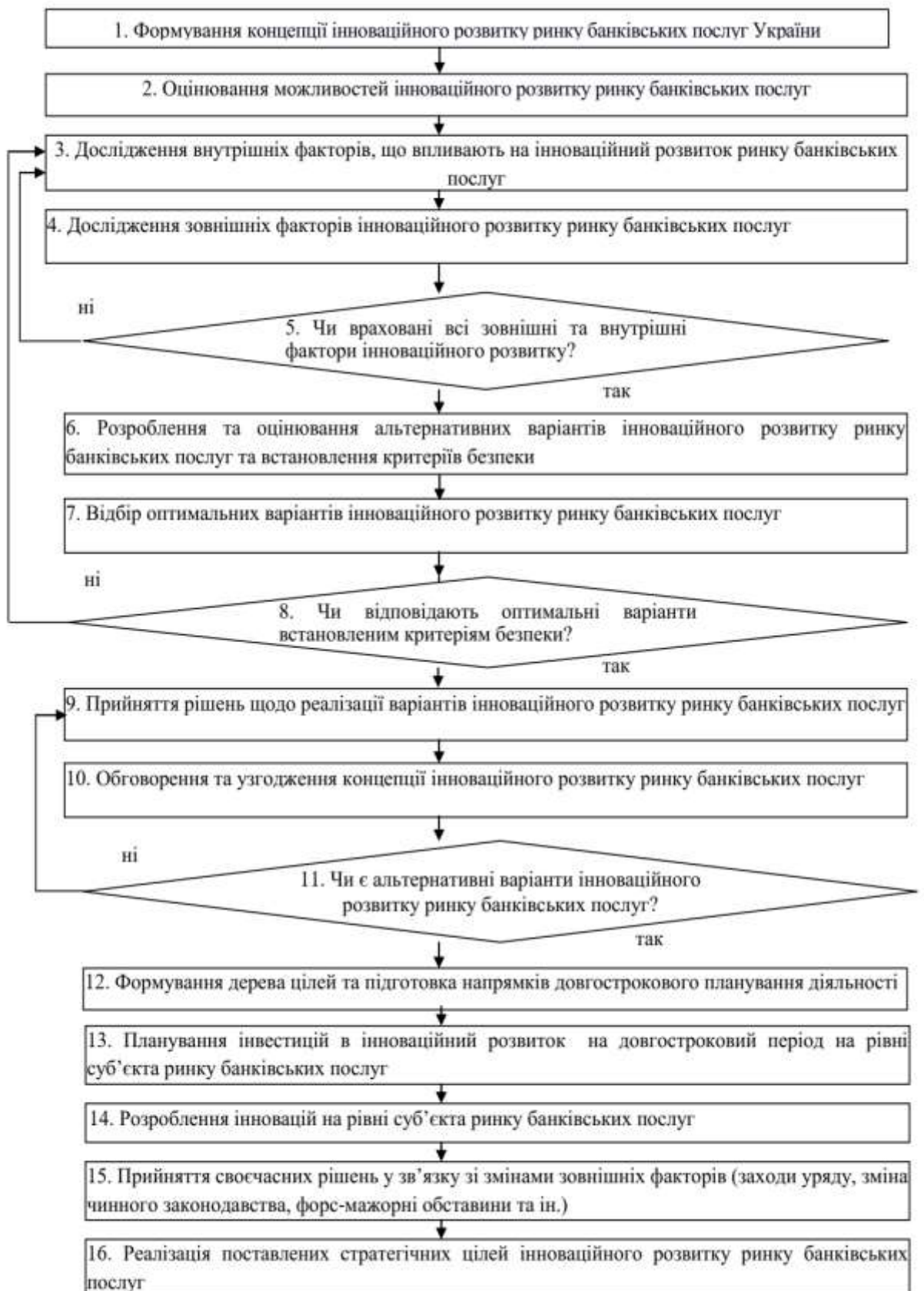

Рисунок 3.1 – Алгоритм розроблення Концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг [21, с.116]

Реалізація цієї мети сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток. Платформу Комплексної концепції інноваційного розвитку ринку банківських послуг України наведено на рисунку 3.2.

Мета: забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки		
Стратегічна мета: Підвищення ефективності інноваційного розвитку ринку банківських послуг України		Тактична мета: Впровадження продуктових та організаційних інновацій на ринку банківських послуг
Суб'єкти:	- банки; - домогосподарства; - громадські організації	- суб'єкти господарювання; - IT кластер; - органи влади; - Національний банк України; - органи влади; - міжнародні організації.
Принципи: - гуманізму та пріоритету інтересів суспільства; - адекватності заходів державного впливу; - соціальної збалансованості та відповідальності; - захисту навколишнього середовища; - безпеки господарської діяльності, товарів та процесу їх споживання, послуг та процесу їх надання; - узгодженості; - раціональності; - використання системного підходу до управління; - науковості управління; - орієнтації управління розвитком ринку банківських послуг на інноваційний шлях розвитку; - правова регламентація відносин; - матеріальна і моральна зацікавленість в результатах праці; - ефективність і оптимальність; - інноваційність; - забезпечення безпеки всієї банківської системи та споживачів банківських послуг; - правильний підбір і раціональна розстановка кадрів; - єдиначальність; - єдність політичного і господарського управління; - достатність інформаційного забезпечення; - соціальне спрямування державного управління.		
Завдання (заходи): - сприяння реалізації Концепції сталого розвитку України; - сприяння формуванню відносин зі споживачами банківських послуг та забезпечення їх фінансової безпеки; - оптимізація державного впливу на окремі сектори ринку банківських послуг; - сприяння розвитку окремих секторів ринку банківських послуг на основі поєднання структурного та системного підходів; - зниження системних ризиків окремих секторів ринку банківських послуг; - стимулювання розвитку економіки України.		
Результати: - поліпшення банківського регулювання та нагляду; - підвищення конкурентоспроможності банківського сектору; - підвищення якості банківських послуг та раціоналізація розміщення фінансово-кредитних організацій по регіонах; - покриття ризиків, пов'язаних із розвитком інноваційного кредитування; - удосконалення системи ризик-менеджменту в українських банках; - забезпечення безпеки суб'єктів ринку банківських послуг (як банків та фінансових установ, так і їх клієнтів)		

Рисунок 3.2 – Комплексна концепція інноваційного розвитку банківських послуг на фінансовому ринку України

Пропонована Комплексна концепція інноваційного розвитку банківських послуг на фінансовому ринку України базується, на принципах сталого

розвитку, управління та інноваційного розвитку. Зауважимо, що на відміну від існуючих концепцій розвитку окремих ринків Комплексна концепція інноваційного розвитку банківських послуг на фінансовому ринку України за секторами є цілісною, комплексною і системно враховує особливості розвитку ринку банківських послуг.

Своєю чергою, інвестиційно-інноваційна модель розвитку національної економіки має створити надійну основу для зміцнення позицій національної валюти України в довгостроковій перспективі та сприяти формуванню в економіці позитивних взаємозв'язків фінансового та реального секторів, коли національна валюта зміцнюється відповідно до темпів підвищення рівня економічного розвитку, що в свою чергу стимулює подальший розвиток інноваційно-інвестиційних процесів.

При цьому, системно обґрунтовані та раціонально сплановані заходи державного впливу на інноваційний розвиток ринку банківських послуг сприятимуть його подальшому розвитку та підвищенню ролі даного ринку в структурі національної економіки. Комплексна концепція базується на принципах сталого розвитку, управління та інноваційного розвитку, зокрема:

- гуманізму та пріоритету інтересів суспільства; - адекватності заходів державного впливу;
- соціальної збалансованості та відповідальності;
- захисту навколишнього середовища;
- безпеки господарської діяльності, товарів та процесу їх споживання, послуг та процесу їх надання;
- узгодженості;
- раціональності;
- використання системного підходу до управління;
- науковості управління;
- орієнтації управління розвитком ринку банківських послуг на інноваційний шлях розвитку;
- правова регламентація відносин;

- матеріальна і моральна зацікавленість в результатах праці;
- ефективність і оптимальність;
- інноваційність;
- забезпечення безпеки всієї банківської системи та споживачів банківських послуг;
- правильний підбір і раціональна розстановка кадрів;
- єдиноначальність;
- єдність політичного і господарського управління;
- достатність інформаційного забезпечення;
- соціальне спрямування державного управління.

Основними завданнями Комплексної концепції розвитку банківських послуг на фінансовому ринку України за секторами є:

- 1). сприяння реалізації Концепції сталого розвитку України;
- 2). сприяння формуванню відносин зі споживачами банківських послуг та забезпечення їх фінансової безпеки;
- 3). оптимізація державного впливу на окремі сектори ринку банківських послуг;
- 4). сприяння розвитку окремих секторів ринку банківських послуг на основі поєднання структурного та системного підходів;
- 5). зниження системних ризиків окремих секторів ринку банківських послуг;
- 6). стимулювання розвитку економіки України.

На відміну від існуючих розрізнених концепцій розвитку окремих ринків пропонується Комплексна концепція інноваційного розвитку ринку банківських послуг України за секторами є цілісною, комплексною і системно враховує особливості розвитку ринку банківських послуг. Підсумовуючи, відзначимо, що системно обґрунтовані та раціонально сплановані заходи державного впливу на інноваційний розвиток банківських послуг на національному фінансовому ринку сприятимуть його подальшому розвитку та підвищенню його ролі в структурі національної економіки.

Висновки

За матеріалом дипломної роботи можна зробити такі висновки.

Важливу роль у переміщенні фінансових ресурсів між учасниками фінансового ринку відіграють фінансові посередники. Посередницькі фінансові установи, акумулюючи й об'єднуючи заощадження індивідуальних власників, мають унікальну можливість використовувати їх в інтересах усього суспільства країни шляхом інвестування фінансових ресурсів у різні галузі економіки у вигляді довгострокових кредитів, участі в капіталі інших суб'єктів господарювання, активній діяльності на ринку цінних паперів.

Основними концептуальними підходами до його трактування сутності фінансового посередництва є: функціональний підхід, за якого підкреслюється кредита й інвестиційна спрямованість діяльності фінансових посередників на фінансовому ринку; інфраструктурний підхід, що характеризує фінансових посередників з позицій їх ролі як інфраструктурних підрозділів фінансового ринку; інституційний підхід, за якого визначається організаційний аспект фінансово-посередницької специфіки діяльності інститутів на різних сегментах фінансового ринку; спеціалізований підхід, згідно якого фінансові посередники розглядаються з позицій їх спеціалізації на ринку фінансових послуг; транзакційний підхід, що акцентує увагу на наданні фінансовими посередниками фінансових послуг із порівняно невисокими транзакційними витратами.

З огляду на важливість діяльності фінансових посередників варто групувати їх функції на макро- та макрорівні. Згруповані таким чином функції фінансових посередників найбільш вдало відображають призначення фінансових посередників як на рівні держави, так і на рівні населення та окремих суб'єктів господарювання (індивідуальних інвесторів).

В Україні сформувався банкоцентричний фінансовий ринок, а тому роль банківської установи є виключною. Остання може виступати як у ролі

посередника, так і емітента, інвестора. Окрім ролі банку, як фінансового інституту, він відіграє також інфраструктурну функцію, особливо на фондовому ринку, як сегменті фінансового ринку. Установа може здійснювати активні та пасивні операції, а також надавати фінансові послуги. Банки як фінансові посередники можуть виконувати різні фінансові послуги, а саме: торгівля валютними цінностями; залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; фінансовий лізинг; надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту; надання гарантій; переказ коштів; діяльність у системі накопичувального пенсійного забезпечення; професійна діяльність на ринку цінних паперів; факторинг; банківські та інші фінансові послуги.

На фінансовому ринку банки здійснюють діяльність за кількома напрямками:

- по-перше, здійснюють трансформацію тимчасово вільних грошових коштів економічних агентів у капітал;
- по-друге, вони є емітентами цінних паперів і відповідно зацікавлені у функціонуванні ефективного фондового ринку;
- по-третє, здійснюють операції купівлі-продажу цінних паперів;
- по-четверте, надають послуги андеррайтингу на фондовому ринку;
- по-п'яте, можуть бути ключовими суб'єктами ринку похідних цінних паперів, за допомогою якого перерозподіляються ризики та хеджування операцій;
- по-шосте, як Національний банк України, так і банківські установи є ключовими суб'єктами при виконанні операцій з державними цінними паперами, зокрема ОВДП.

Огляд банківської діяльності на фінансовому ринку показує, що банки є саме тими фінансовими інститутами, які найбільш гармонійно поєднують інтереси емітентів та інвесторів з одночасним розв'язанням завдань банку щодо здійснення посередницької діяльності у найрізноманітніших її формах з використанням усіх необхідних сегментів та підсистем фінансових

ринків. Банки як універсальні фінансові інститути спроможні забезпечити комплексне обслуговування клієнтів, що демонструє переваги банківських установ та визначає їх провідне місце у виконанні ролі професіоналів як на фінансових ринках взагалі, так і на фондовому ринку України зокрема.

У структурі фінансових посередників за їх кількістю значно переважає небанківський фінансовий сектор, який становить в середньому за аналізований період 96,1%. Так, наприкінці 2016 р. кількість небанківських фінансових установ становила 95,68% від загальної кількості фінансових посередників (2221 установ), а наприкінці 2019 р. їх частка збільшилася до 96,33% при одночасному зменшенню кількості таких установ до 2044. Тобто, варто зауважити, що частка фінансових посередників небанківського фінансового сектора за 2016-2019 рр. збільшилась на 0,65%, а загальна їх кількість зменшилася на 152 установи (тобто на 7,15%). Однак, на фінансовому ринку відмічається абсолютно протилежна ситуація щодо динаміки активів фінансових посередників. Так, активи фінансових посередників в Україні сконцентровано переважно в банківському секторі (89,5 % на 31.12.2019 р.).

Акціонерне товариство «Комерційний банк «ПриватБанк» (скорочена назва АТ «КБ «ПриватБанк») є одним з найбільш інноваційних банків світу. Банк є лідером банківського ринку країни, так за даними дослідження СВР Ukraine у 2020 р. з банком співпрацювало 64,7% українців – фізичних осіб старше 16 років. Основним банком вважають АТ «КБ «ПриватБанк» 52,3% користувачів банківських послуг – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних за нами двадцяти банках разом взятих. Серед корпоративних клієнтів у 2020 році цей показник для банку становив: юридичні особи: 65,7% співпрацюють, а 45% вважають своїм основним банком; суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи (СПД ФО): 75,4% співпрацюють, 69,8% вважають своїм основним банком. Загальний обсяг активи АТ «КБ «ПриватБанк» зростав щороку і у 2018 році в порівнянні із 2017 роком зростання становило 33531 млн грн (6,82%), а у 2019 р. в порівнянні з 2018 р. зростання склало 26810,3 млн грн (5,1%).

Найбільшу питому вагу у загальній сумі зобов'язань займають кошти клієнтів, причому їх частка за період з 2017 року по 2019 зобов'язань рік зросла від 83,73% до 86,23%. В зобов'язаннях АТ «КБ «ПриватБанк» також мають місце кошти, які банк отримав від НБУ. Їх частка становить у 2017 році 9,04%, у 2018 році 6,09% та у 2019 році 4,22%.

Заборгованість АТ «КБ «ПриватБанк» перед НБУ за результатами 2018 року скоротилась на 2576,4 млн грн, тобто на 20,79 %, а за результатами 2019 року ця заборгованість скоротилась ще на 2096,3 млн грн, тобто на 21,35%.

В епоху цифровізації економіки новим активом стають дані, що потребує оптимізації інфраструктури. Сьогодні більшість процесів у діяльності банківських установ автоматизовано, а програмне забезпечення є спеціалізованим, сучасним і таким, яке постійно оновлюється. Проте все частіше стратегічні рішення потребують аналітичної підтримки. Тому набувають важливості стратегічна роль і впровадження банківськими установами інноваційних підходів аналізу великих даних (“Big Data”). “Big Data” – інформаційні супермасиви неструктурованої інформації, що є джерелом клієнтської аналітики і прогнозування, що дає змогу на підставі виявлених поведінкових закономірностей будувати новий стандарт багатоканального обслуговування та багатомірний інформаційний профіль клієнта, попередити відтік (міграцію) клієнтської бази, в рамках клієнтоорієнтованої парадигми забезпечити зростання крос-продажів банківських продуктів і послуг, мінімізувати кредитні ризики, виявляти шахрайські операції, підвищити лояльність і довіру тощо.

Дослідження існуючих та розроблення нових науково-методичних підходів до удосконалення механізму державного регулювання інноваційним розвитком банківської системи приводить до висновку про послідовне вдосконалення заходів антикризового управління в аспекті превентивного менеджменту на основі наведених рекомендацій має відбуватися з належною наступністю та збалансовано із формуванням відповідних економічних, інституційних та нормативно-правових умов, що дозволить забезпечити

ефективне державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України.

Розглянуто комплексну концепцію державного регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України, метою якої є забезпечення ефективного інноваційного розвитку ринку банківських послуг в структурі національної економіки. Реалізація даної Концепції сприятиме інноваційному розвитку ринку банківських послуг в Україні та його інтеграції в світовий ринок банківських послуг на засадах оптимізації державного впливу на інноваційний розвиток цього ринку.

Список використаних джерел

1. Авангард финансовой революции: 15 самых «дорогих» финтех-стартапов мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dev.by/lenta/main/avangardfinansovoy-revolyuutsii-15-samyh-dorogih-finteh-startapov-mira>
2. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович, М. д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. – К. : КНЕУ, 2011. – 599 с.
3. Бала О. Фінансове посередництво в Україні: сутність та види / О. Бала, О. Цізда // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.6. – С. 169–174.
4. Бандурка О.М. Гроші та кредит / О. М. Бандурка, В. В. Глущенко, А. С. Глущенко. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 368 с.
5. Банківський менеджмент : підручник / за ред. О.А. Кириченко, В.І. Міщенко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 831 с.
6. Банківські операції: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Тернопіль : ТЗОВ “Терно-граф”, 2013. – 688 с.
7. Буднік М.М. Фінансовий ринок: навч. посібник / М.М. Буднік, Л.С. Мартюшева, Н.В. Сабіна. – К.: ЦУЛ, 2009. – 334 с.
8. Василик О.Д. Теорія фінансів: підруч. / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2000. – 416 с.
9. Грідчина М.В. Фінанси : навч. посібник / М.В. Грідчина, В.Б. Захожай, Л.Л. Осіпчук. – К.: МАУП, 2002. – 280 с.
10. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.] ; за заг. ред. М. І. Савлука. – 4-те вид., переробл. і допов. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
11. Дзюблюк О.В. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
12. Доля женщин в бизнесе Казахстана достигает 42% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.abctv.kz>

13. Господарський кодекс України : закон : офіц. текст : за станом 16.10.2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

14. Економічний словник-довідник / [ред.-упоряд. С.В. Мочерний]. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.

15. Єріс Л.М. Андеррайтинг як засіб залучення додаткових фінансових ресурсів / Л.М. Єріс // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – №8. – С. 7-13

16. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – [3-тє вид., випр. та доп.] – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 587 с.

17. Зимовець В. В. Фінансове посередництво : навч. посіб. / В. В. Зимовець, С. П. Зубик. – К. : КНЕУ, 2004. – 288 с.

18. Іванов В.М. Фінансовий ринок: конспект лекцій / В.М. Іванов. – К.: МАУП, 1999. – 112 с.

19. Квасницька Р.С. Фінансовий ринок: сутність та об'єкти купівлі-продажу / Р.С. Квасницька // Вісник Бердянського держ універ. менеджменту і бізнесу (науково-економічний журнал). 2011. - №3 (15). - Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2011. - С.141-144

20. Квасницька Р.С. Розвиток фінансового посередництва в Україні /Р.С. Квасницька, М.Г. Авраменко// Становлення та розвиток економіки і права: від теорії до практики : тези доповідей інтернет-конференції, 19 листопада 2020 р. – Вінниця : ВКІ, 2020. – С. 12-17.

21. Кисельов А.В. Державне регулювання інноваційним розвитком ринку банківських послуг України : дис.... канд. екон. наук: 08.00.03. Київ, 2013. – 153 с.

22. Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций: науч. изд. / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 432с.

23. Коваленко В. В. Системні особливості фінансового посередництва та його вплив на розвиток фінансового ринку / В. В. Коваленко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2014. - Вип. 10(1). - С. 213-222.
24. Ковальова Т.В. Тлумачний словник української мови / Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. – Харків: Син текст, 2005. – 672 с.
25. Ковальчук С.В. Фінанси: навч. посібник / С.В. Ковальчук, І.В. Форкун. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2006. – 568 с.
26. Консультації щодо підвищення регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні [Електронний ресурс] // Зелена книга НБУ. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
27. Корнеєв В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках / В. В. Корнеєв. – К. : НДФІ, 2003. – 376 с.
28. Корнеєв В. В. Фінансові посередники як інститути розвитку : монографія / В. В. Корнеєв. – К. : Основа, 2007. – 192 с.
29. Лаврик О. Л. Сутність фінансового посередництва на сучасному етапі розвитку економіки України / О. Л. Лаврик // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Вид. центр ТНЕУ “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 1. – С. 184-192.
30. Лондар С.Л. Фінанси: навч. посібник : [Електронний ресурс] / С.Л. Лондар, О.Б. Тимошенко. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com.ua/>
31. Майовець Є. Розвиток фінансових ринків як передумова економічного зростання в Україні [Електронний ресурс] : наук. стаття / Є. Майовець, Х. Флюд // Формування ринкової економіки в Україні. - 2009. - Вип. 19. - С. 88–91. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/freu/2009_19/13.pdf.
32. Маршалл А. Принципы экономической науки [Электронный ресурс] / А.Маршалл. – Режим доступу: <http://institutiones.com/download/books/>
33. Маслова-Юрченко, К. Еволюція терміну «андеррайтинг» в законодавстві України / К. Маслова-Юрченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – №22. – С. 248-251

34. МінфінМедіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
35. Михальський В.В. Роль фінансового ринку в економічному розвитку реального сектора вітчизняної економіки: монографія / В.В. Михальський. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 296 с.
36. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф. С. Мишкін. – К. : Основи, 1998. – 963 с.
37. Міщенко В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2010. – Серпень. – С. 4–9.
38. Мотовилов О. В. депозитные и кредитные операции банков / О. В. Мотовилов // деньги и кредит. – 2013. – № 1. – С. 78–95.
39. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. – К. : Знання, 2010. – 532 с.
40. Новиков С. Андеррайтинг в США и России / С. Новиков, Ю. Сухановский // Финансовый бизнес. – 2007. – № 3. – С. 60-66
41. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
42. Офіційний сайт АТ «Комерційний банк «ПриватБанк». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>
43. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
44. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози [Електронний ресурс] / Н. М. Пантелєєва // Приазовський економічний вісник. – 2017. – Вип. 3(03). – С. 68–73.
45. Про банки і банківську діяльність : закон : офіц. текст : за станом 08.03.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

46. Про депозитарну систему України : закон : офіц. текст : станом на 03.07.2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>

47. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон : офіц. текст : за станом на 04.10.2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

48. Про цінні папери та фондовий ринок: закон : офіц. текст : за станом на 24.09.2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

49. Річні звіти НКЦПФР за 2015-2019 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/#page-2>

50. Романенко О.Р. Фінанси : навч. посібник / О.Р. Романенко, С.Я. Огородник, М.С. Зязун. – К.: КНЕУ, 1999. – 108с.

51. Рост инвестиций в мировой финтех-сектор в 2016 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plusworld.ru/daily/rost-investiciyu-v-mirovoyu-finteh-sektor-v-2016-godu-%E2%80%93-issledovanie>

52. Рубанов П.М. Види та роль фінансових посередників на сучасному етапі розвитку фінансової системи / П.М. Рубанов // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3. – С. 204–209

53. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – 4-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с.

54. Суторміна В.М. Фінансовий ринок : навч. посібник / В.М. Суторміна, В.М. Радзієвська, Б.С. Стеценко. – К.: КНЕУ, 2001. – 100 с.

55. Теорія фінансів : підручник / [Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.]; / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: ЦУЛ, 2010. – 576 с.

56. Теорія фінансів : підручник / [Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.]; / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: ЦУЛ, 2010. – 576 с.

57. Унинець-Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : навч. посіб. / В. П. Унинець-Ходаківська ; Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с

58. Финтех-инвестиции сократились во всем мире, кроме Китая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://futurebanking.ru/post/3263>
59. Фінанси: вишкіл студії: навч. посібник / [ред. С.І. Юрій]. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 357 с.
60. Фінансова енциклопедія / [Орлюк О.П., Воронова Л.К., Заверуха І.Б. та ін.; за заг. ред. О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
61. Фокин Н.И. Экономика: В начале было слово [Электронный ресурс] : Экономический словарь / Н.И. Фокин – Режим доступа: <http://dictionary-economics.ru/>
62. Худолій Л.М. Теорія фінансів : навч. посібник / Л.М. Худолій. – К.: Європейський університет, 2003. – 167 с.
63. Цивільний кодекс України : закон : офіц. текст : станом на 16.10.2020 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
64. Цифровая экономика: как специалисты понимают этот термин [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://ria.ru/science/20170616/1496663946.html>
65. Цікановська Н. А. Видова систематизація фінансових посередників як основа формалізації їх системи / Н. А. Цікановська // Фінансовий простір. – 2015. – № 3 (19). – С. 157-165.
66. Черкасова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти / С. В. Черкасова. – Львів : Магнолія, 2007. – 496 с.
67. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підруч. / В.М. Шелудько. – К.: Знання, 2008. – 535 с.
68. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підруч. / В.М. Шелудько. – К.: Знання, 2008. – 535 с.
69. Экономическая теория: [учебник / ред. А.И. Добрынин, Л.С. Тарасевич]. – СПб.: Изд. СПбГУЭФ, Изд. «Питер Ком», 1999. – 544 с.
70. СО-ОР CAPITAL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nusendafoundation.org/programs/co-op-capital>

71. DenizBank. Powerful Teller Dashboard [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.youtube.com/watch?v=QPJ8_Vaq650

72. Idea Cloud [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stevieawards.com/iba/idea-cloud>

73. Poland's Idea Bank launches SME business platform on cloud [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.finextra.com/news/announcement.aspx?pressreleaseid=58825>

74. The BAI Global Innovation Awards [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bai.org/globalinnovations/awards/categories>